

CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI
DIRECȚIA PERSONAL ȘI ÎNVĂȚĂMÎNT

2505917

DESPRI

D 008712, Vol. 1P25

**SPIONAJUL
și
CONTRASPIONAJUL
*economic***

D 8712 /
V part 25

„Contrar unor păreri — din păcate foarte multe — conform cărora apărarea este datorită exclusivă a specialiștilor în contraspionaj și a paznicilor întreprinderii, ea este sarcina întregului personal.

Ca să fie cu adevărat eficace, o apărare trebuie să se organizeze pe trei planuri: apărare statică, apărare mobilă și apărare exterioară.

Apărarea cuprinde cu fiecare zi ce trece mai multe domenii și se sprijină pe o tehnică din ce în ce mai perfecționată; valoarea concepției ei rezidă deci în originalitatea sa, încontinuu reînnoită.

Pentru a fi acceptate, măsurile de securitate trebuie să fie mai întâi înțelese, iar aceasta este sarcina personalului specializat care trebuie nu numai să le explice, dar să și arate în ce direcție se îndreaptă ele și ce urmări poate avea nerespectarea lor”.

CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI
DIRECȚIA PERSONAL ȘI ÎNVĂȚĂMÎNT

SECRET

DESPRE SPIONAJUL
ȘI
CONTRASPIONAJUL ECONOMIC

SERIA 1379

1 9 7 1

Traducere realizată de: cpt. CONSTANTIN GÂDEA
cpt. PETRU GHINEȚ

Coperta executată de cpt. EMILIAN GRASU

Lucrarea „Despre spionajul și contraspionajul economic”, alcătuită pe baza citorva materiale de profil publicate în ultimii ani în Occident, cuprinde două părți distincte.

În prima parte, după un succint istoric al apariției și dezvoltării spionajului industrial, sînt relevate trăsăturile definitorii ale acestuia, luîndu-se ca puncte de referință categoriile, mai bine cunoscute, ale spionajului „clasic”. De asemenea, sînt abordate, inclusiv cu sprijinul unor cazuri ilustrative, principalele procedee și mijloace aflate în arsenalul spionajului industrial și se încearcă o oarecare clasificare a persoanelor ce desfășoară o astfel de activitate.

Subliniind scopul prioritar preventiv al apărării și contraspionajului în domeniul economic, partea a doua a lucrării evidențiază o serie de opinii interesante cu privire la metodologia activităților ce trebuie întreprinse pe această linie. Astfel, în lucrare se revine de mai multe ori, într-o formă sau alta, la ideea că practica a impus ca fiind deosebit de eficace în lupta împotriva spionajului industrial metoda „apărării integrate”. Prin aceasta se înțelege acea concepție — și măsurile derivînd din ea — în virtutea căreia preocupările pentru propria apărare stau pe același plan de importanță cu celelalte activități ale oricărei unități economice. În aceeași măsură rețin atenția elementele componente ale apărării în viziunea unor specialiști (apărarea statică, cea activă și cea exterioară), precum și o serie de noțiuni din domeniul apărării și contraspionajului și sensurile atribuite acestora.

Abordînd problemele de spionaj și contraspionaj cu referire exclusivă la domeniul economic, lucrarea de față se adresează în primul rînd celor care au sarcini în direcția asigurării securității obiectivelor din această categorie. Într-o măsură importantă ea prezintă însă un interes mult mai larg, lectura sa fiind utilă tuturor celor care au atribuții pe linia apărării datelor și documentelor secrete de stat.

MICĂ ISTORIE A SPIONAJULUI INDUSTRIAL

Spionajul industrial s-a născut din nevoia cunoașterii unor aspecte indispensabile conducerii întreprinderilor. Un comerciant sau un industriaș care nu știe nimic despre piețele ce îl interesează, clientela care îi cumpără produsele, concurenții săi, ceea ce fabrică ei, procedeele întrebuintate de aceștia și planurile lor de viitor, concurența străină și eventualele noi piețe de desfacere este, mai devreme sau mai târziu, sortit să dea faliment. De aici, necesitatea de a face spionaj.

Căutarea de piețe de desfacere și studiul lor sînt posibile prin culegerea a cît mai multor informații; spionajul începe atunci cînd asemenea informații privesc concurența și cînd aceasta nu vrea să le dezvăluie. Frontiera între căutarea de informații ca o acțiune firească și spionaj este mișcătoare și nesigură. Asta seamănă puțin cu povestea despre casa vecinului: nu este interzis să-i privești pereții, ferestrele sau acoperișul; dacă ferestrele sînt larg deschise, cu riscul de a da dovadă de prea multă curiozitate, poți privi chiar și înăuntru. Dar, dacă te ascunzi ca să poți observa mai bine, eventual și cu ajutorul unui binoclu, ce se află sau se petrece în casa vecinului, asta este de acum imoral; iar dacă mai pătrunzi și în casă, ca să vezi mai îndeaproape, intri deja în ilegalitate.

Istoria este plină de agenți secreți.

Marii navigatori care explorau țări necunoscute erau informați despre bogățiile acestora și piețele de desfacere de către agenți secreți.

Cu aproape trei mii de ani înaintea erei noastre, o împărăteasă a Chinei încuraja cultura duzilor și creșterea viermilor de mătase. Dacă chinezii exportau cu plăcere țesături de mătase, făceau în același timp totul pentru a păstra secretul producerii lor. Și l-au păstrat atât de bine, încât spionilor industriali le-a trebuit mai multe secole pînă să reușească să-l descopere. În anul 300 î.e.n., o delegație japoneză sosea în China. Oficial, ea venea să caute țesători care să-i învețe această artă și pe compatrioții ei. De fapt, ea căuta secretul de fabricare a mătăsii. Fără îndoială că a reușit să-l descopere, pentru că, puțin după aceea, Japonia a devenit al doilea producător de mătase din lume.

Puțin mai târziu, o principesă chineză s-a căsătorit cu un principe hindus. Pentru a putea duce cu ea faimosul secret, a pus să i se coasă în coafură câteva gogoși de viermi de mătase, iar în tivul rochiei a ascuns semințe de dud. Curînd, caravane mari încărcate cu mătăsuri, de data aceasta de proveniență indiană, se îndreptau spre Vest.

Împăratul Justinian, care deținea la Constantinopol monopolul comerțului, s-a grăbit și el să-și trimită agenții în China. După patru ani de căutări insistente și de încercări repetate, întorși acasă, ei și-au rupt în fața stăpînului bastoanele goale pe dinăuntru și din ele au scos gogoși de viermi de mătase și semințe de dud.

Cu timpul, secretul a trecut de la Constantinopol în Italia, apoi în Franța, tot sub forma gogoșilor de viermi de mătase și a semințelor de dud ascunse în hainele și bagajele unor pașnici voiajori.

La fel s-a întimplat și cu furtul secretului de fabricare a cauciucului, a porțelanului etc.

Pînă în secolul al XIX-lea, transferul de secrete prin spionaj se realiza în cazuri izolate. Spionajul industrial nu era, astfel, decît un fel de cercetare mai avansată.

Japonia a fost țara care și-a dat prima seama de rezultatele ce le-ar da o astfel de activitate dacă ar fi bine organizată. Descoperirea mașinilor cu vapor și a cărbunelui a împins repede înainte Europa și America, iar japonezii s-au hotărît să nu rămînă nici ei în urmă. Așa se face că niponii s-au grăbit să plece în țările industrializate ale lumii vechi și noi, în scopul de a se instrui și de a stabili contacte.

Pentru a face aceasta, mulți dintre ei simulau că sînt în căutare de lucru. Mereu cu zîmbetul pe buze, amabili și inteligenți, ei au urcat repede pe treptele ierarhiei noilor meserii și și-au însușit nu numai noțiuni de mecanică, dar și procedee de fabricare a unor produse. Odată înapoiți în țara lor și-au pus în aplicare cunoștințele însușite și, curînd, datorită și existenței mîinii de lucru ieftine, au început să fabrice produse ce concureau țările care îi învățaseră meserie, nu numai pe piețele străine, dar și la ele acasă.

Astăzi, spionajul industrial este o realitate.

O dată cu avîntul luat de energia nucleară, deci și de puterea militară atomică, orice recurgere la război a devenit dificilă, deoarece ea s-ar transforma într-o adevărată catastrofă pentru ambele părți aflate în conflict.

Serviciile de informații ale marilor puteri afirmă că un secret industrial important valorează cîteodată mai mult decît o informație militară. Astăzi, cînd lupta pentru supremație se dă aproape exclusiv pe plan economic, este absolut normal ca spionajul industrial s-o ia înaintea celui militar.

Spionajul industrial poate fi împărțit în trei categorii, în raport cu nivelul la care se desfășoară :

1. Spionajul dintotdeauna al comerciantului care caută informații despre concurentul sau concurenții săi.
2. Spionajul desfășurat de oameni care în timpul războiului au căpătat o oarecare experiență în activitatea de informații

și care, în marea lor majoritate, au devenit „lupi solitari“, lucrând pe cont propriu.

3. Spionajul la scară națională.

În ceea ce privește scopurile pe care le urmărește spionajul industrial, un expert britanic, Peter Hamilton, le menționează pe următoarele :

- profitul personal al unei persoane sau al unui grup ;
- întărirea politicii externe naționale ;
- ameliorarea potențialului național militar, defensiv și agresiv ;
- subversiunea politică sau de altă natură.

Spionajul are la bază ceea ce americanii numesc „need to know“ — nevoia de a ști sau necesitatea de a cunoaște — formulă care încearcă să scuze, fără îndoială, trecerea barierei dintre cercetare și spionaj propriu-zis. Studiul piețelor de desfacere trece de multe ori peste această barieră.

Este perfect normal ca un comerciant să meargă să vadă prețurile la care sînt vîndute mărfurile concurentului său. Este, de asemenea, normal ca un reprezentant al unei întreprinderi să se intereseze de prețurile sau condițiile consimțite de către concurență. Tot normal este și ca un industriaș să cumpere și să demonteze aparatul concurentului său, pentru ca să vadă cum merge și dacă e mai perfecționat decît al lui.

Dar nu depășește oare nici o limită acela care invită pe reprezentantul sau vînzătorul concurentului său, pentru a-i susține unele informații confidențiale ? Nu trece nici o barieră dacă atrage să lucreze în serviciul său un inginer sau un șef de lucrări de-al concurentului, căruia îi oferă un salariu mai mare, ori dacă trimite pe unul dintre cei mai buni muncitori sau tehnicieni proprii să lucreze un timp la celălalt pentru a-i afla secretele ? Fără îndoială că trece o asemenea barieră, dacă în acest fel încearcă să obțină informații, un plan, un secret oarecare despre sau de la concurent.

Pentru a supraviețui, pentru a putea funcționa cu maximum de randament, o industrie, un comerț au nevoie astăzi de cît mai multe informații. Dacă materia primă și capitalurile constituie carburantul unei afaceri, informația poate fi comparată cu aerul care, combinat cu carburantul, permite mașinii să dea cel mai mare randament.

Informațiile căutate în mod normal și din ce în ce mai organizat sînt, în principal, următoarele :

— De ordin general : studiul piețelor și al noilor legislații ; fiscalitatea ; fluctuațiile comerciale previzibile ; marketingurile ; reacțiile clientelei ; nevoile consumatorilor ; piețele externe etc.

— Cele care vizează concurența : calitatea produselor concurenților ; noile corporații apărute ; rapoartele financiare ; reuniunile acționarilor ; întîlnirile amicale ; studiul obiectelor vîndute de concurenți ; nevoile și posibilitățile de export și de import etc.

Unele întreprinderi, considerînd informațiile de mai sus ca insuficiente, au recurs la căutarea altora și mai detaliate, care, în fapt, nu reprezintă altceva decît spionaj industrial și comercial.

Spionajul industrial cel mai cunoscut este cel care vizează îndeosebi rezultatele unor cercetări.

Paralel, uneori și separat, spionajul industrial de mare sau de mică anvergură poate avea și alte obiective, cum ar fi :

— planurile de investiții sau cifrele anuale de dezvoltare a economiei, atît pe plan național cît și la nivelul unor întreprinderi ;

— intențiile unei țări sau ale unui comerciant în legătură cu noile piețe de desfacere descoperite ;

— identificarea precisă a înalților funcționari sau a unor specialiști de valoare ; posibilitatea de a-i cumpăra, șantajă etc. ;

— descoperirea de informații care ar permite influențarea finanțelor unei țări, a prețurilor de vînzare sau a veniturilor unui fabricant ;

— amănunte asupra situației piețelor de desfacere mari sau mici ;

— punctele slabe ale unei piețe sau ale unei afaceri care ar putea permite fuziunea sau încheierea unui acord oarecare ;

— informații privind vânzarea la un preț mai convenabil a unor produse, în prezent și în viitor ;

— identificarea unor eventuali noi concurenți, idei și piețe noi de desfacere, procedee noi de vânzare a produselor etc., înainte ca aceste informații să fie cunoscute pe căi normale ș.a.m.d.

Spionajul industrial se realizează printr-unul din următoarele mijloace mai importante :

— *Ascultarea constă în* : încercarea spionului de a se amesteca printre membrii conducerii întreprinderii, în timpul unor reuniuni, întâlniri de afaceri etc. și de a-i exploata în orb ; vizite ale spionului la concurent, sub acoperirea de funcționar obișnuit, anchetator, ziarist, specialist într-un domeniu sau altul etc. ; instalarea de magnetofone și microemitoare ; interceptarea pe alte căi a convorbirilor.

— *Filajul* unor reprezentanți ai întreprinderii care interesează, a anumitor ingineri specialiști, a șefului serviciului de vânzări etc., în vederea cunoașterii relațiilor și legăturilor ce ar permite stabilirea punctelor slabe din activitatea concurentului ș.a.

— *Furtul*, începînd cu lista care cuprinde personalul întreprinderii vizate și numerele de telefon interioare și sfîrșind cu planurile, documentele, lucrările de laborator, schemele, organigramele etc.

— *Fotografierea* mașinilor, a personalului la locul de muncă, a situațiilor statistice, a laboratoarelor, a adnotărilor de serviciu, a unor documente sau materiale secrete ș.a.

— *Infiltrarea* unui informator prin intermediul consilierilor externi, al unor persoane care au legături diverse cu personalul întreprinderii respective etc.

— *Coruperea*, adică obținerea de informații prin amenințarea unui funcționar cu divulgarea unei anumite probleme care l-ar putea compromite, prin oferirea de recompense sau a unor situații mai bune, ori prin exploatarea defectelor de caracter (orgoliu, dorință de parvenire, invidie etc.) sau a diferitelor evenimente din viața sa (nemulțumiri, întâmplări nefericite ș.a.).

— *Supravegherea* a tot ce intră și iese din întreprindere : materii prime, produse finite, apeluri telefonice, documente secrete etc.

Metodele spionajului industrial, indiferent că este vorba numai de un studiu al piețelor sau de cercetări mai „avansate”, sînt identice cu cele pe care le folosesc serviciile secrete și urmează filiera binecunoscută : culegerea de informații, clasarea, evaluarea și utilizarea lor.

— *Culegerea de informații* este rezultatul căutării și obținerii informațiilor, sub toate formele și de la toate sursele, inclusiv, uneori, de la informatori sau spioni.

— *Clasarea* constă în trierea informațiilor și în obținerea, astfel, încetul cu încetul, a unei imagini din ce în ce mai precise în legătură cu posibilitățile de realizare a scopului avut în vedere.

— *Evaluarea*, partea cea mai delicată a operației, trebuie să asigure o apreciere cît mai justă posibil a valorii și importanței unei informații.

— *Utilizarea* informațiilor triate și evaluate cere o vedere de ansamblu, la nivel directorial, asupra unei afaceri. Trebuie să știi nu numai cărui om sau serviciu să faci să-i parvină cutare ori cutare informație, dar și, dacă este cazul, s-o protejezi, căci ea poate fi secretă și, de asemenea, să-i prevezi utilitatea și modul în care va fi folosită.

Spionajul industrial prezintă numeroase avantaje pentru cei care îl practică : duce la o imensă economie de timp și de bani pentru cercetarea științifică ; permite ca pe plan intern să se facă o alegere avantajoasă a produselor realizate în lume și să se fabrice cele mai rentabile din toate punctele de vedere ; în plus, cu unele produse se poate face concurență celor realizate în alte țări, pentru că în costul lor nu intră și cheltuielile pentru cercetare.

În acest sens, cu cîtva timp în urmă a fost arestat un individ care încerca să treacă granița dintr-o țară în alta cu toate planurile sistemului de frînare la sol al unui avion. Desigur că nu se poate spune că este vorba de furtul unui secret deosebit, pur militar, întrucît un asemenea sistem, folosit deja și la construcția altor avioane, tot ar fi fost inventat, mai devreme sau mai tîrziu, de către tehnicienii statului în favoarea căruia fusese săvîrșită sustragerea. Dar, furindu-se planurile respective, se făcea o economie de cel puțin trei luni de zile de cercetări.

Un alt exemplu : după o analiză minuțioasă a unor produse dintr-o țară europeană, laboratoarele americane au scos în evidență faptul că procedeele de fabricare a lor (care erau rezultatul unor îndelungi cercetări) fuseseră furate din S.U.A. înainte de a fi patentate.

Procedind în acest fel, firma care sustrăsese secretele de fabricație și-a permis să vîndă produsele respective la un preț mai scăzut (bineînțeles, sub un alt nume sau sub unul asemănător celui inițial), pentru că pe ea nu o costa decît fabricația.

Dacă într-o serie de țări un asemenea gen de spionaj a devenit o afacere de stat controlată de către acesta, în altele, cum este Japonia, spionii industriali lucrează pentru anumiți indivizi.

Filozofia actuală a comerțului și industriei japoneze este următoarea : „Obiectul trebuie ales, descoperit unde este mai bine realizat și îmbunătățit“. Iată și un exemplu concret de aplicare a acestei filozofii : aparatele de radio și televizoarele fabri-

cate în S.U.A. au revenit în această țară din Japonia revăzute, perfecționate și mai ieftine.

În ultima vreme, spionii industriali au început să se grupeze pe genuri de industrii. Și cum cei calificați sînt tot mai căutați, japonezii, practici ca întotdeauna, au deschis școli de pregătire a lor. Una dintre aceste școli funcționează lîngă Tokio și este condusă de un fost diplomat.

Asemenea școli au fost înființate și în Suedia și S.U.A., dar, așa cum vom vedea mai departe, aici se învață mai ales arta de a te apăra împotriva spionajului industrial.

CUM ACȚIONEAZĂ SPIONUL INDUSTRIAL ?

Spionul industrial seamănă foarte mult cu spionul obișnuit. Între ei nu există decît două diferențe : în primul rînd, spre deosebire de spionul obișnuit, spionul industrial are enormul avantaj (cel puțin pînă în prezent) că rareori este așteptat la locul faptei, pîndit și încolțit ; el atacă cel mai adesea inocenți lipsiți de apărare. În momentul de față, mai ales în Europa occidentală, „lupul” — spionul industrial — are la dispoziție o multitudine de stîni nepăzite, fără păstori și fără cîini. În al doilea rînd, datorită unei legislații neadecvate, ca să nu spunem inexistente în ceea ce privește spionajul industrial, el nu încalcă decît rareori legea, iar delictele pe care le comite, dacă pe plan moral și financiar sînt grave, pe plan legal nu sînt decît niște greșeli obișnuite, greu de pedepsit.

Evident că această stare de lucruri nu va mai dura mult, căci, așa cum vom vedea în continuare, lumea a început să se preocupe mai mult de apărare, atît din punct de vedere legislativ cît și din punct de vedere individual.

În zilele noastre, spionul industrial operează, în general, în două moduri, asemănătoare cu cele ale lupilor : în haite sau solitar. În cazul din urmă, el își alege victima cam cum și-ar alege lupul stîna. Acest lucru îl poate face fie citind revistele de specialitate, fie observînd de departe o uzină sau o întreprindere nouă.

Apoi, ca și lupul care înainte de a-și alege prada dă tir-coale stînei, spionul industrial trece la explorarea mai îndecoale stînei, spionul industrial trece la explorarea mai îndecoale stînei, spionul industrial trece la explorarea mai îndecoale stînei,

Cu citva timp în urmă, un expert în problema spionajului industrial a ținut un discurs pe această temă în fața unor industriași dintr-o țară occidentală. Aceștia s-au arătat sceptici față de pericolul real al spionajului industrial și de posibilitățile lui, fapt ce l-a determinat pe expert să le propună să facă o încercare, lăsându-i pe ei să aleagă „stina“. Iată ce povestește expertul în cauză : „Unul dintre ei mi-a propus propria sa întreprindere și mi-a promis că n-are să-și prevină în nici un fel funcționarii. A doua zi, am fost condus în fața unei clădiri imense din marmură și crom, cu două sau trei sute de ferestre. Două uși mari din sticlă dădeau spre un hol, unde, în spatele unei mese de recepție, doi funcționari primeau vizitatorii și anunțau diversele servicii despre sosirea lor. La prima vedere, acest gen de apărare părea eficace.

M-am abținut să folosesc metoda clasică de pătrundere într-o instituție, cerînd o întrevedere cu directorul ei, și am făcut mai întîi un ocol al clădirii. Am găsit, astfel, așa cum mă așteptam, o poartă larg deschisă, într-un loc unde se încărcau camioanele. Această poartă ducea spre beciurile și cazanele de încălzit ale întreprinderii, pe care le-am cercetat. Puțin mai tirziu, după ce am explorat cîteva etaje și am cules diferite informații privind organizarea interioară, am coborît în holul de intrare și în loc să trec, cum se obișnuiește, prin fața biroului de primire, m-am îndreptat direct spre el, cerîndu-le celor doi funcționari de aci să-mi cheme un taxi. În timp ce unul dintre funcționari dădea telefon după taxi, iar celălalt stătea de vorbă cu un vizitator, am întins mîna și le-am luat de pe masă caietul cu numerele interioare de telefon ale conducerii întreprinderii.

Fiecare număr interior de telefon începea cu cifra etajului. În felul acesta am aflat unde se aflau birourile care ar fi putut să mă intereseze.

Polițiștii care au asistat la această experiență au trebuit să recunoască deschis că nu comisese nici un fel de delict. În afară, poate, de faptul că sustrăsesem caietul cu numerele de telefon interioare, dar asta numai dacă întreprinderea făcea vreo sesizare în acest sens și, bineînțeles, dacă avea dovezi... Dar chiar și dacă fapta mea era dovedită, obiectul sustras nu avea o valoare prea mare și nici nu era un secret deosebit, astfel încât să pot fi tras la răspundere în mod serios".

Utilizarea mijloacelor tehnice în spionajul industrial este mult mai răspândită decât s-ar crede, iar o dată cu dezvoltarea electronicii aceasta a atins culmi nebănuite.

Acum cîțiva ani, în urma unei scrisori anonime, „New York Telephone Company“ a descoperit un fir care făcea legătura între centrala sa telefonică și o casă particulară din apropiere. În casa respectivă, o instalație foarte perfecționată permitea ascultarea convorbirilor dintre mai mult de cincizeci de mii de abonați și chiar înregistrarea concomitentă a cincizeci de astfel de conversații. Operația întreprinsă de poliție în această clădire a scos la iveală faptul că cel care avusese ideea unei astfel de acțiuni era John G. Broady, un „lup solitar“, care reușise să convingă doi experți de la compania telefonică menționată asupra avantajelor ce le-ar putea avea realizînd interceptările respective. Procesul care a avut loc a scos în evidență faptul că, în felul acesta, Broady ascultase convorbirile telefonice secrete ale unui mare număr de firme și ale mai multor avocați renumiți. Pentru fapta sa, Broady a fost condamnat la trei ani închisoare.

În 1960, doi agenți ai C.I.A. au debarcat la Singapore, unde aveau întâlnire cu un individ pe care voiau să-l recruteze.

Recrutarea urma să aibă loc într-o cameră dintr-un hotel, pe care agenții au înșesat-o cu tot felul de aparate de ascultare și chiar cu un detector de minciuni ce putea fi acționat de la

distanță. Cei doi agenți prevăzuseră totul, în afară de un singur lucru, și anume, de acela că în hotel consumul de curent electric era limitat și controlat. Astfel că, supraîncărcînd rețeaua peste limitele ei, agenții C.I.A. au provocat un scurt circuit care a pricinuit pagube serioase hotelului. Sosind la fața locului, poliția i-a arestat pe cei doi americani și i-a aruncat în închisoare. Acest fapt a înrăutățit relațiile dintre Republica Singapore și S.U.A. și a scăzut și mai mult reputația C.I.A.

Bineînțeles că incidente de genul celui de mai sus, care au permis să ajungă la urechile opiniei publice informații tot mai amănunțite despre folosirea mijloacelor tehnice în spionajul industrial, au mai fost și vor mai fi. Astfel, într-o sticlă de un litru de „Martini” au fost găsite un emițător radio și o scobitoare din metal care-i servea drept antenă, iar în sutienul unei vizitatoare — două camere de televiziune, adevărată capodoperă a miniaturizării.

Progresele înregistrate în domeniul miniaturizării au permis dezvoltarea producției de mijloace tehnice folosibile în spionaj, unele dintre acestea vînzîndu-se chiar pe piață.

În S.U.A. sînt aproape patruzeci de societăți industriale care trăiesc din vînzarea de material pentru spionajul electronic. Datorită acestor firme, pe piață se găsesc de vînzare micro-emițătoare de mărimea unei aspirine și care seamănă adesea cu aceasta, emițătoare de televiziune de mărimea unei cutii ce poate fi ținută subsuoară, înregistratoare magnetice care intră automat în funcțiune atunci cînd vorbește cineva și se opresc de la sine cînd nu se mai aude nici o voce, brichete cu emițătoare de radio etc.

Dar, una dintre cele mai ingenioase descoperiri o constituie clasoarele metalice ce conțin camere de televiziune și care, odată cumpărate de victimă, permit să-i fie transmise toate secretele.

După o demonstrație practică cu unul din aceste clasoare, guvernul american a deschis imediat un credit de două milioane de dolari pentru scotocirea tuturor sedurilor sale diploma-

tice din străinătate, în scopul descoperirii aparatelor de spionaj electronic. Și s-au găsit destule, chiar și în buchetele de flori.

Gama aparatajului de spionaj electronic este foarte largă și continuă să se extindă. Astfel, astăzi există un aparat foarte perfecționat, dar destul de scump, care funcționează în felul următor: înregistrează vibrațiile geamului de la fereastra unei încăperi unde se poartă o discuție, apoi, printr-un proces complex, aceste vibrații sînt retransformate în cuvinte, obținîndu-se astfel discuția ce interesează.

Tot în acest sens, am mai putea aminti de acel gen de pistol care poate, de la o distanță oarecare, să plaseze pe o ușă sau pe marginea unei ferestre un microemițător; de un aparat care, îndreptat în direcția unor oameni ce stau de vorbă, permite să le fie ascultată convorbirea de la o distanță pînă la o sută de metri etc. În aceste condiții, metoda recomandată cîndva agenților de a-și efectua întîlnirile de preferință în parcuri pentru a discuta problemele secrete este perimată. Trebuie să te ferești de tufișuri, de gropi și, în general, de tot ceea ce poate ascunde un om sau un aparat.

Pentru urmărirea unor persoane care interesează, există niște emițătoare foarte mici. Dacă un asemenea emițător este lipit de mașina persoanei respective, ea poate fi urmărită de la distanță fără ca urmăritorii să fie remarcați. Alte emițătoare sînt atît de mici, încît pot fi introduse în mîncarea unei persoane; dacă emițătorul a fost înghițit, persoana respectivă poate fi urmărită ore întregi de la o oarecare distanță. Totuși, se exagerează (deocamdată) cînd se afirmă că asemenea emițătoare permit să se audă ce vorbește sau cum digeră alimentele persoana care le-a înghițit!

Revista mediilor de afaceri americane, „Business Week”¹, apreciază că cifra de afaceri cu aparate de spionaj electronic se ridică la douăzeci de milioane de franci pe an. În această cifră nu intră, bineînțeles, și salariile spionilor.

¹ „Săptămîna afacerilor”. (N.R.)

După estimările americanilor, cel puțin trei societăți industriale franceze sînt la nivelul lor în ceea ce privește spionajul electronic.

Dar nu numai aparatul electronic folosibil în spionaj s-a dezvoltat, ci și cel fotografic. Miniaturizarea aparatelor de luat vederi nu poate fi comparată încă cu cea a aparatelor electronice; totuși, și unele dintre ele pot fi introduse în buzunarele de la vestă fără să jeneze. Cele mai bune sînt însă aparatele de calibru mare. Acestea permit să se facă fotografii, uneori destul de bune și de la distanțe apreciabile. Majoritatea acestor aparate sînt secrete, iar obiective din categoria celor necesare pentru ele nu se găsesc de vânzare. Unul dintre aceste aparate permite, de exemplu, să se fotografieze o persoană de la o distanță cuprinsă între o mie și o mie două sute de metri. Aparatul în cauză a fost descoperit de un student de la medicină care era pasionat și după astronomie. Acesta, contemplînd într-o seară luna, s-a întrebă dacă, fixînd microscopul la telescop, n-ar putea-o vedea mai bine. Și, astfel, invenția a fost gata! Astăzi, asemenea aparate foto nu mai sînt servite doar la fotografierea unei persoane de la distanță. Ele intră în echipamentul tehnic al sateliților „spioni”, care, zburînd la o altitudine ce variază între patruzeci și o sută cincizeci de kilometri, fac posibilă reperarea unor obiecte al căror diametru nu depășește un metru! Spionii industriali se folosesc de aparate pentru a fotografia, de exemplu, anumite documente întinse pe o masă de lângă o fereastră. Documentele sînt fotografiate fie de la fereastră unei alte clădiri sau dintr-un automobil care trece pe stradă, fie, mai rar, dintr-un avion sau un elicopter ce zboară pe acolo la distanță mică de pămînt.

Societatea germană „Mercedes” afirmă că publicarea prematură a fotografiilor unui nou model de autoturism ai său a făcut-o să piardă trei milioane de mărci. Fotografiile au fost făcute de la mare distanță, iar publicarea lor înainte de a se deschide Salonul automobilului de la Frankfurt pe Main, unde a fost prezentat noul model, a provocat anularea mai multor

mii de comenzi pentru vechiul model, ceea ce a dus la o pagubă considerabilă pentru firmă.

În timpul unei parade a modei, poliția a arestat o vizitatoare care avea ascuns în poșetă un aparat fotografic miniatural, iar o alta a fost expulzată pentru că deschisese o fereastră a salonului unde se făcea prezentarea.

Anul 1968 reprezintă începutul unui nou tip de spionaj industrial, ce urmărește cu deosebire să intre în posesia informațiilor pe care le conțin ordinatoarele.

Într-un articol dintr-o revistă științifică a fost inserată precizarea că printr-un fel de radar „de adîncime” s-ar putea citi de la distanță conținutul memoriei calculatorului electronic. Ideea este deocamdată mai degrabă de domeniul fanteziei. Totuși, nu este exclus ca ea să devină realitate.

După cum se știe, documentele pot fi scrise de fotografiere cu ajutorul unui colorant invizibil care le înnegrește sau le schimbă culoarea atunci cînd sînt sustrate de neinițiați din dosarele lor. Dar nu există, după cit se pare, nici un mijloc de a se afla dacă informația din interiorul unui calculator electronic a fost consultată, înlăturîndu-se orice urmă. Acesta este un argument destul de serios împotriva construirii de grile de calculatoare în toată țara, care să ducă la un calculator central.

Scurgerile de informații din mașini în care se concentrează date secrete sînt foarte periculoase. Aceste mașini sînt dispozitive fotografice sau magnetice care conțin documente, rapoarte științifice, texte de brevete, date de natură politică ori polițienească etc. Documentația este obținută cerîndu-i-se mașinii să furnizeze benzi magnetice referitoare, de exemplu, la cultura fasolei dintr-o țară oarecare prin folosirea îngrășămintelor nitrofosfate sau informații privind toți criminalii cu o înfățișare asemănătoare unui portret robot. Este evident că dacă o copie de pe codurile sau înregistrările unei asemenea mașini încapă pe mîna unui concurent ori adversar, consecințele pot fi dintre cele mai grave.

Furtul informațiilor nu este, desigur, singura direcție a activității spionilor industriali.

Astfel, în ultimii ani au fost semnalate numeroase cazuri de furturi de prototipuri ale unor noi tuburi electronice, mostre de sticlă, machete de avioane și chiar culturi de microbi!

De exemplu, furtul unei culturi de microbi de la societatea „American Cyanamid Corporation” a cauzat acesteia prejudicii evaluate la circa 265 milioane de dolari. Procesul care a urmat a scos în evidență faptul că această cultură a fost adusă din S.U.A. în Italia în interiorul unor țigări speciale, în care fuseseră create și niște compartimente pentru microfilme.

Recordul furtului de informații a fost bătut la o societate de vopsele din apropierea Londrei, unde o sută cincizeci de kilograme de dosare au fost furate într-o singură noapte. Vinovații n-au fost descoperiți niciodată. Presa din acea vreme arăta că documentele furate se refereau la un nou tip de vopsele deosebit de rezistente la căldură și folosite în industria aeronautică.

Au fost descoperite însă și furturi de lucruri mai bizare decât dosarele unui fabricant de vopsele.

La Londra, de la firma „Topper Ltd” a fost furată lista clienților care cumparau peruci. Asta a fost, probabil, opera unei sinistre organizații internaționale compusă numai din bandiți cu chelie...

Recent, populația unei țări a fost avertizată, nu se știe de ce, împotriva furtului de către spioni a unor mostre de soi și de apă de rin.

Se întâmplă, mai ales în S.U.A., ca mașina unui industrialsau om de afaceri important să fie furată și apoi restituită. Scopul urmărit de hoți este acela de a instala aci un microemitor, care să transmită apoi la distanță tot ce se vorbește în mașină.

Au fost, de asemenea, cazuri și de furturi de salopete: analiza prafului adunat de pe ele poate furniza informații pre-

cise asupra a ceea ce se face într-un laborator sau atelier secret.

Mai mult, au fost furate chiar și unele dosare ale contra-spionajului industrial: hoții voiau, probabil, să se informeze asupra metodelor de acțiune ale adversarilor lor.

Care sint modalitățile de acțiune ale spionului industrial?

Singur sau în bandă, acesta acționează în două moduri: sau „vinează” informația și așteaptă apoi clientela pentru ea, sau caută întâi clientul care să-i indice ce-l interesează și abia după aceea trece la treabă. „Lupul solitar” are tendința să vi-neze, în timp ce „lupii organizați” caută mai întâi clientela.

Cîteva cazuri redatăe în continuare vin să ilustreze unele dintre aceste modalități de acțiune.¹

În 1965, o importantă firmă din Londra a înștiințat un organism „specializat” că ar da mult să cunoască amănuntele unei fuziuni proiectate între două întreprinderi concurente. Y și Z. Organismul solicitat, care avea birouri la Londra, Glasgow și Manchester, face o primă recunoaștere de rutină la firma Z. În ce constă, de regulă, o asemenea recunoaștere? Iată, pe scurt, schema ei de principiu: organismul în cauză întocmește (dacă nu cumva îl are deja pregătit) un dosar cuprinzînd sistemul de organizare și cel financiar al întreprinderii vizate; culege orice fel de informație care ar prezenta un interes oarecare în legătură cu situația sa pe piața internă sau externă; notează anumite date sau concluzii reieșite din dările de seamă ale acționarilor, din bilanțurile ori statisticile asupra nivelului producției sau vânzării; trimite un „comando” să facă o explorare „geografică” a sediului central și, dacă este cazul, chiar a unor filiale. Acest „comando” nu încearcă niciodată să intre imediat în interiorul obiectivului vizat. El se informează mai întâi despre programul de lucru al personalului, numărul funcționarilor, obiceiurile lor, cantinele unde servesc masa, supra-

¹ Unele dintre aceste cazuri sint relatate succint și în lucrarea „Aspecte ale spionajului industrial”, editată de Institutul central de documentare tehnică, București, 1970. (N.R.)

veghează plecările și venirile unor oameni în timpul programului sau după acesta etc. Se interesează apoi de sistemul de comunicații existent (cine sint curierii, cum se fac transportul corespondenței, comunicările telefonice etc.), identifică mașinile funcționarilor, încearcă să depisteze cadrele cărora le cunoaște adresele sau numerele de telefon ș.a.m.d. Această supraveghere poate să dureze mai multe zile, dar nu se prelungește niciodată prea mult timp, pentru ca să nu atragă atenția. Ea permite aproape întotdeauna să se afle amănunte interesante, de exemplu, existența unui decalaj important între ora de terminare a muncii în cadrul și cea de sosire acasă.

În cazul firmei Z, spionii dispuneau de relativ puțin timp, fiindcă puteau să meargă doar de la o zi la alta.

„Comandoul” la care ne referim a observat că, la ora prânzului, în jur de trei sute de funcționari ieșeau de la cantină. Când se termina muncă, controlul era aproape inexistent. „Comandoul” a hotărât deci să încerce să facă o pătrundere în clădirea firmei. Și, într-adevăr, chiar a doua zi, o tinăra îmbrăcată într-o rochie ușoară și cu capul descoperit s-a amestecat printre funcționarii care ieșeau de la cantină. Misiunea ei era să identifice toate ieșirile din clădire, vestiarele și toaletele și, dacă era posibil, să împingă cercetările pînă la biroul directorului. Cunoștea numele principalilor funcționari și știa pe etajele unde se aflau birourile lor. Timp de aproape o oră s-a plimbat încolo și înapoi prin clădire și și-a făcut unele observații într-un carnetel. Nimic nu i-a acordat nici cea mai mică atenție. O singură dată doar a greșit o ușă și a nimerit într-un birou în care lucrau trei persoane.

— Vă rog să mă scuzați, a spus ea calm. Sint angajată de curind și cred că am greșit etajul. Vreau să merg la directorul general.

— Un etaj mai sus, domnișoară, i-a răspuns unul dintre funcționari. Dacă vreți, vă conduc.

— Nu, mulțumesc. Sper să mă descurc și singură.

A urcat deci un etaj mai sus și a intrat în biroul secretarei directorului general. Secretara tocmai atunci se afla la șeful ei, pe care tinăra noastră l-a observat prin ușa întredeschisă. Când a terminat de dictat, directorul general i-a atras atenția secretarei că în biroul ei se află cineva. Secretara a revenit în birou și tinăra i-a spus :

— Bună ziua. Vreau să merg la domnul Untel...

— Ați urcat un etaj mai mult. Biroul dinsului se află exact sub noi.

În timpul cît secretara se afla la șeful ei, tinăra la care ne referim observase pe birou un dosar pe care scria „Contract de fuziune”, iar în mașina de scris electrică un text bătut cu grijă pe o hîrtie groasă și lucioasă ; „fără îndoială, s-a gîndit ea, faimosul contract”.

Explorarea dăduse roade : ea permisesese să se afle că contractul respectiv era pe punctul de a fi examinat și apoi semnat în următoarele zile.

În concluzie, trebuia acționat repede.

Chiar în aceeași zi, secretara directorului general a primit un telefon, care i s-a părut că era din interiorul clădirii, pentru că cineva i-a spus : „Aici serviciul de întreținere. Nu găsim numărul mașinii dv. de scris, domnișoară. Nu vreți să mi-l dați ?” Secretara i-a dat informația cerută și nu s-a mai gîndit la asta.

A doua zi, directorul care se ocupa cu cumpărarea de mobilier și de mașini de scris a primit și el un telefon :

— Aici compania Machinestruc. Ni s-a semnalat un mic defect la ultimele noastre modele. Am vrea să știm dacă dumneavoastră aveți mașini de scris cuprinse între cutare și cutare număr, căci la ele s-a comis greșeala. Dacă aveți așa ceva, o să treacă un tehnician de-al nostru să facă rectificările necesare : asta vă va feri să aveți necazuri mai tirziu.

— O nimica toată : durează doar cîteva minute. Și directorul i-a făcut legătura cu adjunctul său care, verificînd lista,

a găsit că o mașină de scris din cele specificate ca avînd defecte se găsea la secretara directorului general.

— Rămîneți la telefon, a spus directorul adjunct necunoscutului, vă pun în legătură cu secretara.

Aceasta i-a dat intîlnire tehnicianului a doua zi dimineața. La ora fixată, o camionetă a sosit în locul de parcare rezervat vizitatorilor. Din ea a coborît un muncitor îmbrăcat într-o blază cu inițialele firmei reparatoare. Acesta și-a scos un caiet din buzunar pe care s-a făcut că-l consultă, apoi, punindu-și la la cu instrumentele de lucru pe masa din biroul de primiri, a cerut să fie înștiințată de venirea sa domnișoara... (secretara directorului general). Funcționara de la biroul de primiri i-a dat telefon și, la încuviințarea ei, i-a arătat pe unde putea să ajungă la biroul acesteia.

Secretara era singură în birou.

— Aveți mult de lucru ? a întrebat ea.

— Nici cinci minute, domnișoară.

— Atunci, dați-i drumul !

Mecanicul a ridicat căpacul de la mașină și a căutat un mic șurub, pe care l-a înlocuit. Apoi, ca din greșeală, cînd să închidă mașina, a rupt panglica.

— Îmi pare foarte rău, domnișoară, v-am rupt panglica. Dar nu-i nimic, vă pun alta în loc.

În cîteva secunde, totul a fost pus la loc și mecanicul a plecat cu panglica ruptă, de pe care spionii au reconstituit contractul încheiat.

Alți spioni, veniți din S.U.A., au acționat astfel. Ei aveau doar un singur scop : să culeagă cit mai multe informații posibile asupra unui detergent nou fabricat de o uzină scoțiană.

Aceasta se afla într-un loc izolat, la nord de Glasgow, între niște dealuri ; deci, greu de investigat. După o scurtă recunoaștere preliminară, spionii s-au instalat la Londra. Apoi și-au închiriat un birou format din trei camere, foarte luxos, pe Regent Street ; au zugrăvit camerele și le-au mobilat din nou, după care s-au apucat să angajeze personal : două dactilografe,

o telefonistă, un curier. Pe holul de la intrare au pus o placă frumoasă din alamă pe care au scris : „Anglo-American Employment Agency, etajul I”.

De acum nu le mai rămînea decît să publice în ziar anunțul pe care și-l pregătiseră cu mult înainte, de fărăa cunoscut că o firmă americană caută spre angajare un inginer. Urmau apoi condițiile de angajare : plata transportului de mutare pentru el și întreaga familie și un salariu de trei ori mai mare decît al unui inginer englez de aceeași categorie, la care se adăugau mașină și locuință la vilă în S.U.A. etc.

Anunțul se adresa, bineînțeles, inginerilor din branșa celor din care faceau parte cei de la firma ce îi interesa pe spioni. Au răspuns pozitiv anunțului din ziar un număr de opt ingineri. Spionii nu se grăbeau, așa că, înainte de a merge la Londra, le-au trimis la fiecare cîte o scrisoare în care le cereau informații asupra studiilor și vechimii lor în muncă.

Apoi, rînd pe rînd, cei opt ingineri s-au deplasat la sediul firmei americane din Londra, unde domnul Smith, directorul lui „Anglo-American Employment Agency”, împreună cu un care-care domn Robinson, inginer șef, i-a primit cu multă căldură. Fiecare dintre cei opt ingineri scoțieni a avut atunci spionii du-i-se că firma căuta pe cineva care în cel mult trei ani să poată să-i devină director. Conversațiile pe aceasta temă, întrerupte de cîte o masă copioasă la un restaurant luxos de alături, durau între șase și șapte ore. Seara, candidatul era dus la hotel și i se dădea de înțeles că firma avea nevoie de cîteva săptămîni pentru a examina cazul său, după care se despărțeau ca prieteni buni.

Săptămînile treceau, dar candidații nu primeau nici un răspuns referitor la angajarea lor... Apoi, într-o zi, după aproape un an, piața europeană a fost inundată cu produse de proveniență americană asemănătoare celor fabricate de uzina scoțiană.

Experții britanici în contraspionaj industrial i-au interogată îndelung pe cei opt ingineri scoțieni și au luat-o pe filieră. La adresa din Regent Street ei au descoperit că biroul firmei „An-

glo-American Employment Agency" fusese abandonat la o lună după convorbirea cu cel de-al optulea inginer. Expertii au aflat, de asemenea, că o agenție anglo-americană cu o astfel de denumire era necunoscută în S.U.A.

Fără a fi conștienți de greșeala pe care o comiteau, cei opt ingineri dezvăluiseră secretele de fabricație ale firmei la care lucrau. Nu și-au dat seama de acest lucru pentru că nici unul dintre ei nu fusese interogat asupra întregului proces de producție, pe care spionii l-au reconstituit punind cap la cap informațiile obținute din cele opt interviuri. Expertii consultați au ajuns la concluzia că cea care se făcea răspunzătoare de această situație era conducerea firmei scoțiene, întrucât ea nu se preocupa de soarta personalului din subordine, inginerii fiind nemulțumiți de serviciul lor.

Despre modul de acțiune al spionilor industriali vorbește și cazul care urmează.

În 1965, un tânăr bine îmbrăcat și amabil a intrat în biroul vicepreședintelui unei firme americane. Fusese anunțat ca reprezentant al unei ambasade străine, dar arăta ca un american veritabil. A spus că țara sa e interesată în achiziționarea unei mașini din programul de producție al firmei, despre care s-a aflat dintr-o publicație privind un congres industrial ce avusese loc cu puțin timp înainte. Americanul era și el interesat în vânzarea acesteia, dar a menționat că trebuie obținută mai întâi aprobarea de export. Spre sfârșitul discuției, tânărul vizitator și-a aruncat o privire pe birou și a remarcat o fotografie care îl reprezenta pe vicepreședinte cu o undiță în mână, în cîrligul căreia atârna un păstrăv uriaș. „Ce captură prețioasă“, a exclamat vizitatorul, după care a început o discuție despre pescuit. A reieșit că tânărul diplomat era un pescar tot atât de pasionat ca și interlocutorul său. S-au creat astfel afinități sufletesti, care l-au determinat pe vicepreședinte să-l invite pe tânăr la el acasă. Acesta și-a exprimat bucuria de a putea cunoaște atmosfera din casa unei familii americane. A venit cu soția și, cu ocazia unor invitații ulterioare, a făcut cunoștință cu o serie de oa-

meni de afaceri. Le pune deseori întrebări, în modul cel mai natural cu putință, despre viața și munca lor. Mai tirziu, el l-a rugat pe noul său prieten să-i descrie mai amănunțit din punct de vedere tehnic calitățile noii mașini, precum și ale unor produse asemănătoare ale firmei. Dar, ulterior, a declarat cu nonșalanță : „Afacerea nu va putea fi, din păcate, încheiată imediat. Știți, durează cam mult acest du-te-vino al hîrtilor. Am, probabil, și eu partea mea de vină în această întârziere...“. În sfîrșit, totul părea că s-a aranjat. Înainte de încheierea contractului, cei doi s-au mai întîlnit încă o dată într-un restaurant. După un schimb de cuvinte cu privire la mărimea impozitelor pe venit în S.U.A., tânărul diplomat a început să vorbească mai încet, orientînd discuția spre o altă temă : „Am o mică încurcătură. Șeful meu ar dori să afle cîteva detalii despre o altă mașină pe care o produceți. E vorba de proiectul acela pentru armată...“

Vicepreședintele s-a îngrozit. Știa că această chestiune era un secret militar și i-a spus-o interlocutorului. „Da, da, știu asta. Dar fără această informație nu pot semna contractul. Cred că nu doriți să se întîmple acest lucru. Sîntem doar prieteni. În afară de aceasta, m-ați ajutat atît de mult în ultimele șase luni...“

Acesta este un caz reprezentativ pentru modul în care se face spionaj economic. Lipsesc total picanteriile dramatice — împușcături, amenințări, situații încurcate. Potrivit acestor metode moderne de spionaj, agentul lucrează cu tact, fără a supralicita, așteptînd clipa prielnică în care poate intra în posesia informației dorite, fără prea multă tevatură. În timpurile noastre, spionii sînt simpatici, au maniere și simțul umorului, se poartă ca adevărați „oameni de societate“. În alte timpuri, spionajul constituia un mic univers, pestriț și pitoresc, cu eroi solitari și aventurieri. Astăzi a devenit aproape o mișcare socială, la care poate participa oricine. În Occident, spionajul particular și de stat a devenit o mare industrie, în care își duc existența cele mai ciudate concerne sau grupări și care înglo-

bează aproape toate domeniile activității umane. A căpătat, ca și războiul, un caracter total.

În prezent, multe dintre secretele serviciilor oficiale de informații au devenit noțiuni cunoscute. Aproape fiecare copil de școală știe ce înseamnă microfilm, instalații de ascultare, rețele de spionaj, agenți sau ascunzători. Literatura polițistă, precum și celelalte mijloace de informare contribuie la aceasta. Mijloacele de informare în masă (mass-media) aduc astfel, implicit, un serviciu organelor de informații ale fiecărei țări, făcând cunoscute cu promptitudine noutățile în materie de mijloace și metode de spionaj la scară internațională. În aceste condiții, este totuși un miracol că spionajul economic și-a păstrat capacitatea de a acționa în umbră, fiind mult mai puțin expus pericolului de a fi descoperit. Există, până acum, relativ puține cercetări cu privire la spionajul economic și aceasta, credem, datorită lipsei unor metode adecvate de descoperire a lui. Din aceste motive, este explicabil că statele și întreprinderile particulare investesc tot mai mult capital în crearea unor organizații de prevenire, convinse fiind că poliția și organele oficiale competente nu mai pot face față amploarei pe care o cunoaște în ultimii ani culegerea de informații economice.

CINE SÎNT SPIONII INDUSTRIALI ?

Este posibil ca mulți oameni să se întrebe cine sînt spionii industriali, din ce medii provin ei, care sînt coordonatele personalității lor. Să încercăm să răspundem !

Din cazurile renumite de delațiune a informațiilor în domeniul economic se poate trage concluzia că la cercetările și datele cu adevărat prețioase au acces mai ales cei care fac parte, ca persoane specializate, din infrastructura unei întreprinderi. Numai specialiștii sînt capabili să aprecieze corect importanța unor complicate proiecte de cercetare. Această stare de lucruri nu-i împiedică însă nici pe unii profani să-și încerce norocul în descoperirea diferitelor secrete de producție din economie. Se folosesc în acest scop de toate mijloacele tehnice perfecționate aflate și în arsenalul serviciilor de informații, corup persoane ce au acces la date și documente secrete, instalează microfoane miniaturale în săli în care au loc discuții concludente, fac fotografii etc.

În lumea spionilor de profesie se procedează cu multă grijă la camuflarea adevăratei identități a agenților. De cele mai multe ori, ei lucrează sub nume false, cu un trecut inventat, dar întocmit cu minuțiozitate. La transmiterea informațiilor acționează cu multă prevedere. Pentru a procura informații cu adevărat utile, ei sînt bine instruiți și antrenați în folosirea mijloacelor tehnice.

Și acum, pentru argumentarea afirmațiilor de mai sus, să dăm câteva exemple.

Un caz care a făcut vîlvă în lumea occidentală este cel al celui reținut chimist, dr. Robert S. Aries, urmărit pentru spionaj economic de polițiile din S.U.A. și Elveția. A fost eroul principal într-un proces de despăgubiri, în care s-a făcut cunoscut că dr. Aries a furat unor firme americane secrete de producție în valoare de 21 milioane de dolari. El lucrase în S.U.A. pentru mai multe întreprinderi americane în calitate de consilier.

Conform afirmațiilor unora din aceste firme, Aries a sustras o serie de culturi de microorganisme, precum și date privind diferite procese de producție cu caracter strict intern, din domeniul industriei medicamentelor. S-a constatat că aceste informații au fost puse la dispoziția unor firme ce aparțineau lui Aries și partenerilor săi de afaceri sau care erau controlate de către aceștia.

Firma lezată i-a dat în judecată pe Aries și pe partenerii săi, iar Curtea Federală din Hartford l-a condamnat pe chimist la plata unei despăgubiri de 21 milioane de dolari. Pînă în prezent nu s-a plătit nimic din această sumă. Tot prin hotărîre judecătorească, doctorului Aries și partenerilor săi le-a fost interzisă valorificarea informațiilor în posesia cărora au intrat. Între timp, Aries părăsise însă S.U.A., cu destinația Elveția. S-a stabilit apoi în Franța, unde și-a brevetat invențiile sustrate. El a putut proceda astfel, deoarece învinuirile ce i s-au adus în S.U.A. nu constituiau delict în Franța și Elveția.

Iată și un alt caz :

În lumina stridentă de neon a localurilor de noapte din piața Pigalle a fost arestat într-un hotel un om înalt, cu trăsături aspre : Herbert Steinbrecher. În buzunarele sale s-a găsit o pungă cu bomboane. Duse la laborator, în interiorul bomboanelor s-au găsit microfilme. Aceasta a întărit convingerea că omul era agent, și anume, unul profesionist. A urmat o lungă cercetare a cazului, încheiată cu trimțerea lui Steinbrecher în justiție și condamnarea lui la doisprezece ani închisoare. Deși pro-

cesul s-a desfășurat cu ușile închise, s-au aflat amănunte în legătură cu activitatea lui.

Acesta era inginer, avea 32 de ani și executase cea 30 de misiuni de spionaj economic în străinătate, ocupându-se, printre altele, și de aflarea secretelor de fabricație ale avionului „Concorde“. Printre cei pe care i-a contactat s-a aflat și un tehnician de aviație pensionar. Cînd tinărul inginer a început să-i pună tot felul de întrebări strict tehnice, acesta a devenit bănuitor și a anunțat poliția. Steinbrecher însuși a declarat apoi că în calitate de angajat al unei uzine de avioane a cules informații cu privire la procese de producție, proiecte în stadiu de realizare și zboruri de încercare a unor prototipuri. Cînd a fost reținut, tocmai se întorsese în Franța pentru a organiza în sudul țării o nouă rețea de agenți. Dispunînd de o experiență bogată în ceea ce privește Franța, după ce aflase o seamă de secrete din industria chimică și din cea a construcției aparatelor de precizie, a devenit prea sigur de sine și imprudent. Steinbrecher avea temeinice cunoștințe tehnice, cunoștea limbajul tehnicienilor și, datorită înfățișării sale comune, nu atrăgea atenția.

Arestarea lui Steinbrecher s-a făcut prin intermediul belgienilor. Contraspionajul belgian a găsit firul care ducea la Steinbrecher și la ceilalți agenți din Franța. Acest fir era Jean Paul Soupert, elvețian de origine, cetățean luxemburghez, cu domiciliul la Bruxelles. Era de profesie inginer chimist. Pensionar, nu părea să aibă alte surse de venituri. Rămîneau însă inexplicabile călătoriile sale dese în străinătate, precum și caracterul de îndestulare pe care-l dovedea.

Dar abia la 19 februarie 1964 lucrurile au luat o întorsătură interesantă : într-un hotel din Bruxelles, Soupert s-a întâlnit cu un oarecare Hans Olaf Dietrick. Sub acest nume nu se ascundea altcineva decît însuși Herbert Steinbrecher. Pentru a pune capăt jocului lui Soupert, belgienii au intervenit, cerînd explicații.

Soupert a declarat că, aflîndu-se în dificultăți financiare, i-a scris unui prieten dintr-o altă țară, solicitînd ajutor pentru

obținerea unui post de profesor. Nu a ocupat un asemenea post, în schimb a fost contactat de doi agenți care l-au convins să le furnizeze informații contra unor sume considerabile de bani. Cei doi i-au aranjat convorbiri cu conducătorii lășeritelor întreprinderi. Cu această ocazie, i s-au propus unele afaceri, care nu erau decât îi aduceau venituri suplimentare, dar serveau în același timp și ca acoperire pentru operații mai suspecte.

Începând de atunci, el a transmis agenților respectivi un mare număr de rapoarte despre nivelul tehnic al industriei chimice din mai multe țări occidentale. S-a bazat în întocmirea acestor rapoarte pe propriile cunoștințe, pe documentațiile tehnice care erau publicate, precum și pe cele aflate de la prieteni care erau implicați în alte domenii tehnice. Așa că, întreprinde din Franța și Italia, a luat parte la conferințe în Belgia și R. F. a Germaniei, întocmind apoi rapoarte din care se puteau extrage informații utile. Mai tirziu, el a fost instruit în domeniul fotografierii secrete și a primit bani pentru cumpărarea unui aparat cu care putea fotografia documente.

I-a fost înminată o carte, „Noul univers“, prevăzută cu o despărțitură secretă, precum și o servietă cu o ascunzătoare la fel de ingenioasă. De asemenea, i s-au dat câteva adrese la care puteau fi expediate ilustrate cu comunicări cifrate. Veniturile sale au crescut, iar toate cheltuielile suplimentare îi erau decontate.

După cum a declarat el însuși, a fost folosit mai tirziu drept curier pentru alți agenți din Vest. A început să transporte microfilme ascunse în sticlute de vopsea și în tuburi de pastă de dinți. Obișnuia să ia un anumit tren expres, iar în timpul călătoriei mergea de mai multe ori la toaletă, în scopul de a masca obiectele pe care le avea de transmis: în spatele caloritelor de la toaletă era o ascunzătoare în care Soupert punea conținerele cu microfilme. Pentru a da de înțeles celor în cunoștință de cauză că ascunzătoarea conține „mesaje“, el făcea un semn la marginea prosopului și arunca în coșul cu hirtii ambalajul de la o ciocolată de un anumit sortiment. Când trenul

ajungea în localitatea prestabilită, ascunzătoarea era golită de conținut.

Printre agenții care-i dădeau microfilme lui Soupert se afla și Steinbrecher. Ei s-au întâlnit de mai multe ori în Belgia, Franța și Germania occidentală. În acest timp, Soupert a început să-și facă griji în legătură cu activitatea sa. Nu-i plăcea că trebuia să transporte material secret de la unii la alții, pentru că nu avea posibilitatea să vadă conținutul microfilmelor. Nu avea nimic împotriva dacă era vorba de spionaj industrial, dar îi era teamă să nu fie vorba de secrete militare, în care nu dorea să fie implicat, deoarece știa că în acest caz pedepsele sunt mult mai aspre. Când se hotărise, în sfârșit, să renunțe, a fost reținut și interogat de serviciul de contrainformații belgian, făcând declarații amănunțite în legătură cu activitatea sa.

Jean Paul Soupert nu arată deloc ca un agent secret, așa cum sunt ei descriși în romane. Este mic de statură, poartă ochelari și nu este prea elegant îmbrăcat. Soupert este însă un om inteligent, pe cit de prevăzător pe atit de viclean. În Belgia nu i s-a intentat proces pentru că după legile belgiene faptele sale nu constituiau delict și nici nu puteau fi încadrate în infracțiunea de spionaj. După multe discuții și ședințe, serviciul de contrainformații belgian a reușit să-l convingă pe Soupert să declare tot ce știa. Cu aceasta, rolul lui nu s-a terminat însă. După citva timp de la mărturisirea lui, în Anglia a avut loc un proces de spionaj economic în care Soupert a compărut ca martor împotriva a doi angajați ai firmei „Kodak“, acuzați de „acțiuni contra intereselor firmei“, în care scop ar fi primit de la Soupert 90 de lire. După opt zile de dezbateri, cei doi funcționari au fost declarați nevinovați și puși în libertate. Dar, întrucât fuseseră concediați, au amenințat firma „Kodak“ în fața instanței că vor face recurs pentru învinuire nedreaptă. Aceasta a făcut ca adevărul să iasă la iveală.

Cei doi au fost trimiși în judecată ca urmare a informațiilor furnizate de belgieni agenției britanice M.I.S., ai cărei reprezentanți au apărut în proces ca acuzatori. Procurorul a arătat că

Souperț ar fi primit instrucțiuni de a lua legătura cu unul din cei doi funcționari în Anglia și că ar fi primit de la acesta date despre emulsii, mijloace antistatice și procedee necunoscute de dezvoltare. Ca martor al acuzației, Souperț a trebuit totuși să recunoască faptul că firma „Kodak” i-a pus la dispoziție o sumă de lire pentru a depune mărturie împotriva celor doi acuzați. Apărarea a putut să demonstreze că Souperț a fost agent dublu și că el a încercat să intre în grațiile autorităților britanice, declarându-se de acord să facă depoziții pentru firma „Kodak”, care l-a și răsplătit pentru acest serviciu.

Faptul acesta a produs murmure în sală, mai ales în rîndurile ziariștilor prezenți. Cînd lumea s-a liniștit, doctorul Souperț dispăruse. Asta se petrecea în februarie 1965.

Nimeni nu l-a mai văzut de atunci. La 22 mai 1965, cotidianul „Times” reproducea, în legătură cu această afacere, răspunsul procurorului general la o întrebare pusă în Parlament : „Nu încapă nici o îndoială că în țara noastră a operat și operează și acum o vastă organizație de spionaj industrial. Dar această afacere n-a fost încă clarificată, cel puțin pentru moment”.

După ce a fost „returnat” de poliția belgiană, Souperț a fost folosit, după cum am văzut, de poliția franceză în descoperirea lui Herbert Steinbrecher.

După arestarea lui Steinbrecher, Direcția securității teritoriului a trimis tuturor industriașilor care puteau fi pînziți de un pericol asemănător cite o broșură intitulată „Spionajul, o realitate”. Iată ce se arată, printre altele, în această broșură în legătură cu spionajul industrial :

„Publicul continuă să creadă că obiectivele pe care le au în vedere spionii sînt pur militare. Această concepție a fost depășită încă înainte de a începe cel de-al doilea război mondial, ea fiind în întregime falsă. Spionul din zilele noastre se interesează de o gamă foarte variată de informații. În general, orice element din viața unei națiuni poate interesa un serviciu de informații, dacă îl ajută în evaluarea puterii ei de război în caz

de conflict sau în obținerea unui oarecare profit din progresele sale științifice, eventual la prețuri cît mai mici.

Uneori, spionului îi este foarte ușor să obțină informațiile care îl interesează prin mijlocul procedee obișnuite și legale. Țările occidentale sînt foarte vulnerabil din acest punct de vedere. Revistele noastre tehnice, congresele, radioul, televiziunea, oferă uneori date foarte interesante pentru cine vrea să investigheze un domeniu sau altul de activitate.

Bineînțeles că spionul se va interesa mai ales de domeniile științifice în care țara pe care o slujește este într-o stare de inferioritate. Dar nu trebuie să tragem de aici concluzia că S.U.A. sau U.R.S.S. n-ar mai avea ce învăța de la alte țări. Spiritul științific nu alege. În știință, tehnică, în economie, în general, spionajul dispune deci de un cîmp vast de investigații”

Tot în această broșură se arată ceva mai departe :

„Nu toate persoanele ce lucrează într-un obiectiv științific sau de altă natură interesează în aceeași măsură serviciile de informații, ci mai ales cele care sînt apreciate că pot să le furnizeze datele ce prezintă interes pentru ele. Acestea sînt cele care fac parte din conducerea firmei ce le interesează, cele ce desfășoară o activitate de sinteză, de întocmire de planuri sau de multiplicare a lor etc. Programatorii și documentariștii sînt considerați ca surse excelente. Totuși, serviciul de contraspionaj nu trebuie să-și îndrepte atenția numai spre concetățenii săi care lucrează într-un obiectiv economic oarecare. În unele cazuri, ghizii, interpreții, ziariștii ce iau cunoștință de anumite date secrete, în general toate persoanele care în virtutea funcției intră în contact cu străinii au un coeficient de «șansă de a fi recrutate» cu mult superior celui mediu”.

În sfîrșit, înainte de a încheia cu aceste citate, să mai dăm unul referitor la metodele de culegere a informațiilor :

„Metodele folosite astăzi pot să nu mai fie valabile mîine ; procedeele care s-au dovedit eficace într-o țară, folosite într-o altă țară ar putea duce la un eșec total. Fiecare serviciu de contraspionaj industrial trebuie să utilizeze metode mereu mai

perfecționate, care să ducă la surprinderea adversarului. Dacă toți spionii ar avea aceeași acoperire și ar folosi metode standard de acțiune, contraspionajul industrial ar fi un joc de copii. În realitate însă, fiecare acțiune este un caz aparte, diferit de celelalte. Fără îndoială că unele reguli rămân stabile, dar, în general, activitatea serviciului de contraspionaj industrial se perfecționează continuu; ea este o știință, o artă care desfide orice sisteme și care este la fel de efervescentă ca și spiritul omului însuși.

De aceea, concursul permanent al celor care, într-o formă sau alta, participă la activitățile industriale, mai ales în domeniile militar și științific, este indisponibil în efortul de a se face pe lîna atării apărării împotriva tentativelor permanente ale adversarului de a o străpunge. Informarea publicului, care este un lucru delicat, constă mai întâi de toate în a-l face să realizeze că este de serioasă această problemă și cîte dificultăți presupune rezolvarea ei corespunzătoare. În continuare, trebuie instruit un număr tot mai mare din cei care ocupă funcții de conducere în domeniul păstrării secretelor, în așa fel încît să li se creeze adevărate reflexe de vigilență.

Secretul și confidența nu sînt niște lucruri de disprețuit. Cînd este vorba de divulgarea unor secrete de stat, soarta întregii națiuni, prosperitatea, puterea, viața ei pot fi compromise.

Industria, ca și armata și mediile politice de altfel, poate chiar mai mult decît acestea, este amenințată de către spioni. Pînă acum am prezentat cîteva exemple și idei generale despre ei. Să încercăm, în continuare, să facem o tipologie a spionului industrial.

Există mai întîi „vînzători”, comis-voiajorii care propun o afacere de spionaj, fie unor guverne straine, fie unor societăți industriale concurente celei vizate. Fiecare dintre ei seamănă cu oricare om de afaceri, iar primele contacte cu cel căruia vrea să-i vîndă informații le ia, în general, prin intermediari. Se

pare că există două școli clandestine de vînzători de secrete industriale, una în Japonia și alta în Elveția.

În afară de „vînzători”, am mai putea vorbi de „capetele mari” ale spionajului industrial. Acești spioni sînt aproape întotdeauna ingineri de valoare, dar, de cele mai multe ori, niște oameni acriți, ajunși la vîrsta de șaizeci de ani destul de săraci și cu o pensie neînsemnată, fapt ce-i face să considere că societatea capitalistă le-a furat o mare parte din munca lor. De altfel, fără a ne propune să intentăm aici un proces societății capitaliste sau să judecăm o anumită stare de fapt, să recunoaștem că legea este nedreaptă, că invențiile unor funcționari aparțin fabricantilor și că un cercetător dintr-un laborator este uneori plătit mai rău decît o femeie de serviciu. Este deci firesc, dacă nu chiar scuizabil, ca unii să considere, pe bună dreptate, că se face mai repede avere făcînd spionaj industrial decît muncă cinstită. Este de la sine înțeles că, dacă unele laboratoare mici de cercetare independente ar fi încurajate, ar fi mai puțini cercetători care ar deveni „capetele mari” ale spionajului industrial.

Se pare, de asemenea, că unii agenți ai spionajului industrial sînt recrutați, mai ales în S.U.A., din rîndul criminalilor. Mafia furnizează asemenea specimene la comandă. Aceștia au la dispoziție sume mari de bani și călătoresc unde vor. Mai multe societăți importante americane au recomandat funcționarilor lor să nu citească niciodată dosare în avion, căci bărbatul sau femeia de alături poate fi un spion industrial.

Multe dintre pătrunderile secrete soldate cu furtul sau fotografierea unor documente sînt executate de specialiști în materie. Colonelul Allison Ind, șeful serviciilor de spionaj ale generalului Mac Arthur în timpul cînd acesta era în activitate, spunea că spărgătorii cifrurilor caselor de fier care fuseseră instruiți la școala sa puteau să deschidă orice casă de fier obișnuită în timp de minimum zece secunde sau de maximum patru minute. Cît despre profesorul lor, acesta a deschis în douăzeci de minute, în prezența colonelului Ind, o casă de fier care cîntă-

rea mare multe țări și avea o încredere dintre cele mai moderne, singurul obiect întrebuintat fiind un capat de sfârșit.

Asemenea specialiști provin, desigur, dintr-un mediu adecvat. Un reprezentant al patronatului englez scria în ziarul „Times” din 13 decembrie 1965 că în ultimele ani în Anglia numărul spionilor industriali a crescut impresionant de mult, mai ales în domeniile electronicii și industriei fotografice. El constata cu regret că, în numeroase cazuri, spionii erau introdusi în interiorul unei firme de către firma rivală. Acesta este un alt tip de spion industrial, mult mai periculos, pentru că el posedă cunoștințe tehnice de specialitate.

În sfârșit, înainte de a încheia acest capitol va trebui să mai vorbim despre sursele de informare.

Multe dintre acestea sînt, pînă la un punct, niște victime. Iată, de exemplu, cazul unei fete despre care s-a scris mult în ziarele engleze.

În Franța, la Paris își are sediul o organizație care s-a specializat în culegerea de informații economice din țară și din străinătate. Unul dintre membrii organizației, englez de origine, a făcut o călătorie la Bourneville, localitate de agrement din Marea Britanie. Aici, împreună cu un coleg, a cautat să intre în legătură cu două fete, dintre care una era secretară într-o secție de prospectare a pieței a unei mari firme de produse de consum. Cele două tinere au pus pe seama întîmplării cunoștința cu doi bărbați, cu care au intrat în discuție într-o seară la un restaurant. La curînd, au constatat cu plăcere că cei doi aveau și o mașină elegantă, comportându-se ca adevărați „oașeni de lume”. După circa o săptămînă, unul dintre ei a amintit, în trecuț, că lucrează în același domeniu ca și Mary, noua sa prietenă, avînd o mică firmă. A spus apoi cu „amărăciune” că el și prietenul său trebuie să muncească din răsputeri pentru a face față concurenței marilor întreprinderi. După aceste confidențe, simpatia nou sale prietene a crescut și mai mult. După terminarea concediului, cei doi prieteni le-au condus pe fete acasă cu mașina, stabilind în continuare noi întîlniri.

După cîteva săptămîni, David, tînărul „suprasolicitat în lupta cu concurența”, a întrebato pe secretară dacă cunoaște clienți potențiali pentru întreprinderea sa. Știa că ea avea acces la informații confidențiale privind fluxul pieței, în schimbul cărora firma ei primea retribuții însemnate. Îndrăgostită de tînărul ei partener și dornică de a face tot posibilul pentru a-l ajuta, ea a început să-i pună la dispoziție extrase din documentele cu care lucra. Mai mult, orice informație de detaliu care, credea ea, putea prezenta interes pentru el, i-o comunica în timp util. Abia după un timp relativ îndelungat și-a dat seama că David nu avea o întreprindere proprie, așa cum se lăudase, dar că fotocopia cu grijă toate documentele pe care le primea de la ea pentru scurtă vreme. David i-a mărturisit apoi cu dezinvoltură că activitatea sa consta, de fapt, în culegerea de informații pentru șefii lui din Paris. Cum nu era o fire dezinteresată, Mary s-a gîndit că, în această situație, ar putea cîștiga și ea ceva. Așa a ajuns să-și dorească o mașină, pe care a și primit-o, însoțită de un plic cu 300 de lire. „Găseam că e plictisitor să fii numai o simplă secretară, a declarat ea mai tirziu unui funcționar de poliție. Și i-am spus-o și lui David”. „Plictiseala” se explică prin aceea că, cu mult mai puțină muncă, a putut să obțină o mașină și un venit suplimentar nu tocmai de neglijat. Astfel, David, cu care a făcut cunoștință printr-o întîmplare atît de bine regizată, a inclus-o în organizația sa.

Sînt multe victime de acest gen, după cum sînt și oameni lipsiți de scrupule care acceptă să fie cumpărați. Se pare că în S.U.A. spionii industriali vizează ingineri și tehnicieni care se instalează în cartierele bogătașilor și duc o viață peste posibilitățile lor. Aceștia sînt victime sigure. O dată ce au acceptat să primească o sumă oarecare, pot fi șantajați oricînd și oricît.

Totuși, multe păreri converg spre aceea că cele mai bune surse se găsesc nu printre victime și nici printre tehnicienii care se vînd pentru bani, ci printre palavragii.

Nu este un secret faptul că mulți participanți la diverse congrese științifice sînt prezenți la ele nu pentru că i-ar interesa în mod deosebit ce se discută acolo, ci pentru cu totul altceva.

În timpul explorării teritoriului care se termină în cele din urmă, asemenea activități se vor desfășura cam mult, iar un spion industrial introdus în grupul vizitatorilor distinși, tot angrenându-l în plăcerile de masă, va putea să obțină o cantitate de informații.

Literatura de spionaj industrial prezintă nenumărate cazuri de palavrăni care, în scopul de a-i impresiona pe membrii unei comisi străine venite pentru a investiga, spun că ei au contacte cu spioni industriali, și că au putut să obțină pentru ei coșuri și mai multe informații, dar că nu pot da amănunte... O să vedem ceva mai departe ce măsuri trebuie luate pentru a împiedica acest gen de pălăvrăgeală.

Am putea destul de ușor să alcătuim organigrama activităților de spionaj industrial, având la dispoziție literatura de spionaj industrial, dar pe marginea acesteia vom găsi și unele fapte. Este destul de curios că faptele de spionaj industrial au fost făcute publice și nimicite. Asta se datorează, probabil, faptului că victimele lor sunt încă viabile și pot intra în contact cu serviciile de securitate și pot să spună că au fost victime ale spionajului industrial. Astfel, guvernul englez a condamnat la închisoare un spion industrial care fusese condamnat în Italia, fapt care a fost publicat în presa engleză.

Acesta este faptul că se pare că în unele țări, în special în Italia, sunt și spioni industriali care lucrează în secret pentru a obține informații despre activitatea industrială a altor țări. Acesta este un fapt care trebuie luat în considerare de guvernele respective. În Italia, de exemplu, se pare că există un sistem secret de spionaj industrial care lucrează pentru a obține informații despre activitatea industrială a altor țări. Acesta este un fapt care trebuie luat în considerare de guvernele respective.

Comisia de fabricare statutară a firmelor este o comisie care lucrează în general special industrial, dar care are și o funcție de control asupra activității firmelor. Aceasta este o comisie care lucrează în general special industrial, dar care are și o funcție de control asupra activității firmelor.

mărul cazurilor de spionaj este prinderea și pedepsirea autorilor lor.

Astăzi nu mai sintem în epoca în care poliția particulară a lui Krupp putea să-l tortureze pe cei bănuți de spionaj și să le îngroape cadavrele în uzină. De aceea, este necesar să definim bine limitele spionajului industrial.

Ca și în domeniul spionajului militar, uneori 95 din 100 de informații industriale pot fi obținute din simpla lectură a presei. S-a întâmplat, în timpul procesului unui spion industrial din Elveția, ca acuzatul să se apere spunând că singura lui activitate era aceea de a decupa articole din ziare și de a face după ele sinteze. Judecătorul l-a întrebat: „Bine, dar de ce ascundeți sintezele în tuburi de metal pe care le țineți în borcane de dulceață înainte de a le trimite clienților?”. Spionul n-a putut răspunde și a fost condamnat. Dar sint și cazuri cînd poți furniza informații industriale importante și fără să cazi sub incidența legii, dacă citești mult și ai fler să sesizezi informația interesantă.

Informații și mai interesante pot fi obținute avînd acces la reviste secrete. Asemenea publicații există și sint foarte bine pázite. Se cunoaște că, înainte de a fi angajați, cercetătorilor li se promite că vor putea să-și publice unele invenții, dacă vor să se mîndrească cu ele, în reviste secrete. Aceste publicații sint ținute probabil secrete de frica spionilor camuflați sub acoperirea de ziariști. Ziariștilor care publică articole despre progresele înregistrate în domeniul construcției de automobile li se reproșează că activitatea lor face jocul spionilor industriali și că ar aduce mari prejudicii industriei constructoare de mașini.

„Este clar că ziariștii nu sint spioni profesioniști — spunea directorul unei firme producătoare de automobile — dar tot atît de clar este și faptul că mulți dintre ei nu țin suficient de bine seama de valoarea pe care o au în mînă și de efectele unor cri iraționale pe care le pot avea articolele lor. Una este ce scriu ziarele și alta este ce înțeleg cititorii”.

Oricum, vorbind în general, nu trebuie să confundăm ziaristii cu spionii.

Scopul urmărit de ziaristi este să informeze publicul, și nu firmele concurente. În plus, elementele tehnice date într-un articol obișnuit sînt prea vagi pentru a folosi efectiv concurenței.

Reținem, de asemenea, că interesul publicului și cel al unei societăți particulare nu coincid întotdeauna, precum și faptul că uneori cititorii au dreptul să cunoască anumite date pe care o firmă sau alta este interesată să le țină secrete.

APĂRARE ȘI CONTRASPIONAJ ÎN DIFERITE ȚĂRI

Actuala crientare mai intensă spre industrie și comerț a activității de culegere de informații a făcut ca spionajul industrial să se întindă asupra lumii ca o lepră monstruoasă. agenții profesioniști și amatori înmulțindu-se ca paraziții pe care nu-i stîrpești la timp.

După cum s-a mai arătat, această expansiune este ușurată înainte de toate de o legislație inadecvată, dacă nu chiar inexistentă. Există legi care incriminează delictul, cum este, de exemplu, furtul; dar nu putem califica drept furt achiziționarea sau căutarea de idei ori proiecte a căror valoare este de cele mai multe ori imposibil de evaluat. De aceea, rar vedem un spion industrial judecat. Cînd, din întîmplare sau ca urmare a unor presiuni, poliția acceptă să se ocupe de o afacere de spionaj industrial, ea se găsește în situația de a fi handicapată din următoarele motive :

- trebuie să documenteze activitatea spionilor sau, și mai bine, dacă este posibil, să-i prindă în flagrant ;

- se află în fața nu a unor delicvenți cunoscuți, ale căror amprente le deține, ci a unor necunoscuți, persoane în aparență respectabile, care n-au avut niciodată de-a face cu autoritățile :

- se găsește deseori în fața unor metode pe care nu le cunoaște și îi este greu să le descifreze.

Cei mai indicați să lupte împotriva acestor „noi paraziți” sînt agenții de contraspionaj, care le cunosc toate șiretlicurile

și știu că trebuie să acționeze pentru a putea asigura pedep-
șirea lor de lege în vigoare. Din nefericire, aceștia au, de
cele mai multe ori, altceva de făcut și se văd obligați să res-
tringă timpul lor de activitate la cel de apărare națională. În
general deci, ei nu se ocupă de industria privată. Totuși, există
unele cazuri când spionajul industrial aduce atingeri și econo-
miei naționale, ceea ce face ca agenții specializați în contra-
spionaj să se ocupe de ele.

Spionajul industrial cunoaște o asemenea amploare în zilele
noastre, încît în unele țări s-a luat măsura fie de a-i învăța pe
cei vizați cum să se apere, fie de a le trimite experți în contra-
spionaj care să le apere secretele.

Cu ceva timp în urmă, în S.U.A. a fost descoperit un caz
ce a avut un larg răsunet, în care au fost implicați și lezați prin-
cipali fabricanți americani de produse farmaceutice. El a scos la
îviță faptul că spionii din unele țări europene au intrat în po-
sesia secretelor de fabricare a unor medicamente americane
și, totuși, totuși le puteau astfel să le fabrice și să le vîndă la pre-
țuri inferioare celor americane, intrucît în valoarea acestora nu
intrau nici costul licenței și nici cheltuielile făcute pentru des-
coperirea lor. Ca urmare a acestei afaceri, Rockefeller, gover-
natorul statului New York, a reușit să obțină cîteva amenda-
mente la Codul penal. Astfel, delictul de furt de la capitolul
spionajului industrial a fost extins la eșantioane, microorga-
nisme, culturi, documentație, planuri, proiecte, note și materiale
care au vreo legătură cu descoperirea unui procedeu tehnic se-
cret, a unei formule sau invenții parțiale ori complete. Aceste
furturi sînt pedepsite cu maximum cinci ani de închisoare.

Deși cam tirziu, apărarea împotriva spionajului industrial
a început să capete un caracter organizat. Unele firme au în-
ființat servicii de contraspionaj formate din foști agenți ai C.I.A.
sau ofițeri ai F.B.I. Firma „General Motors” dispune nu numai
de un serviciu de contraspionaj, ci și de unul de informații.

Unele firme particulare importante pot rivaliza în privința
sistemului propriu de apărare cu instalațiile militare cele mai
secrete. Astfel, laboratoarele de cercetări și uzinele de proto-

tipuri și încercări ale unei asemenea firme au fost grupate în-
tr-un loc vast. Totul din preajma lor a fost tăiat și curățat, în
așa fel încît să nu te poți apropia la mai mult de patru sau cinci
kilometri de ele, bineînțeles dacă ai reușit să treci de primele
controale sau baraje situate la o depărtare de opt kilometri de
centrul nevralgic.

Din loc în loc, radaruri puternice se învîrtesc zi și noapte,
în timp ce un post central permite să fie reperat orice avion
sau elicopter care ar zbura prin apropiere. Imediat ce s-a sem-
nalat ceva suspect este dată alarma și se iau măsuri severe de
apărare a documentelor și a aparatelor secrete. Dacă postul
radar arată că un avion se îndreaptă spre obiectiv la jcasă înăl-
țime, se pune în funcțiune o sirenă și se trag niște jaluzele spe-
ciale la ferestre. Astfel, munca în laboratoare și în birourile de
proiectare poate continua, căci pericolul fotografierii din exte-
rior a fost înlăturat. În acest timp, niște aparate acționate prin
radar fotografiază avionul din diverse unghiuri, iar serviciile de
contraspionaj încep acțiunea de identificare a lui și încearcă să
stabilească dacă zborul s-a datorat unei simple erori de pilotaj
sau la mijloc este vorba de altceva, și de ce anume...

Și alte firme au luat măsuri severe de apărare, apelînd la
oameni foarte capabili și organizații puternice. Dintre acești
oameni poate fi amintit avocatul Walter Mansfield. El a reușit
să neutralizeze banda care jefuia secretele farmaceutice ale
grupului „Cyanamid”. Organizațiile solicitate mai des sînt
Burns, Pinkerton, Wackenhut, Globe și Interstat. Agenția Wac-
kenhut are un venit de douăzeci de milioane de dolari pe an.
Ea dispune de douăzeci și două de sucursale în S.U.A. și de
douăsprezece în America Latină. Urmînd bunele principii ale
marilor detectivi din romanele polițiste, agenția Wackenhut bă-
nuiește pe toată lumea. Pentru această agenție lucrează trei
mii cinci sute de detectivi. Ea are o clientelă permanentă de
trei mii de mari societăți industriale americane.

O dovadă concludentă a importanței crescînde pe care în-
treprinderile particulare din S.U.A. o acordă prevenirii scur-
gerii de informații este faptul că o serie de colegii americane

au înființat cursuri privind această temă nu prea „academică”, a cărei absolvire aduce cu sine o atestare științifică legală. Astfel, „California State College” din Long Beach acordă absolvenților unor cursuri, ca de pildă cel intitulat „Interpretarea legilor”, titlul de candidați în științe. Aceste cursuri dezbat, printre altele, înființarea și activitatea serviciilor de contraspionaj economic din marile întreprinderi. Există apoi cursuri speciale privind apărarea secretelor în întreprinderile particulare, tehnica și metodele cercetărilor de asigurări și creditare, măsurile de apărare contrainformativă și instalațiile de alarmare. Un cursant poate afla, astfel, tot ce este necesar pentru a deveni un calificat vânzător de spioni industriali.

La Universitatea din statul Michigan există o secție de contrainformatică economică, a cărei absolvire permite obținerea unui titlu academic. Viitorul agent își poate însuși aici tehnica conducerii serviciilor de contrainformații industriale și a apărării personalului, instalațiilor și capacităților de producție din întreprinderi industriale și comerciale.

Anglia are și ea un organ de contraspionaj industrial, grupul M.I.S. („Management Investigation Services”). Această organizație este probabil finanțată de Intelligence Service. Ea își are sediul într-o clădire fără număr dintr-o stradă aflată pe malul riului Lee, într-un cartier îndepărtat al Londrei. Clienții sunt conduși aici cu mașina și de așa manieră încât le-ar fi greu să regăsească singuri drumul. Dacă au căzut de acord asupra prețului, clienții comunică cu M.I.S. prin intermediul unei căsuțe poștale care li se indică. Acest grup este condus de domnul R. B. Mathews, bine cunoscut în mediile serviciilor secrete.

M.I.S. organizează în multe orașe industriale engleze diverse expuneri asupra spionajului industrial. Domnul Mathews a fost unul dintre șefii serviciilor secrete engleze de contraspionaj și securitate în timpul evenimentelor din Cipru. Adjunctul lui i s-a alăturat în împrejurări care merită să fie relatate: Domnul Ellen asculta odată, în 1966, un interviu luat la televizor lui Mathews. Acesta stătea cu spatele, în așa fel ca să nu i se vadă fața. (Fotografia lui n-o dețin decât arhivele serviciilor

secrete). Dar John Ellen i-a recunoscut vocea: el îl auzise dînd ordine la un radio clandestin în Birmania, în timpul războiului. Ca orice bun detectiv, John Ellen nu-i uitase vocea. Imediat ce s-au întîlnit, au devenit asociați. Ei și-au început activitatea cu organizarea de conferințe la care sînt invitați directorii principalelor uzine susceptibile să devină victime ale spionajului industrial. Cu ocazia acestor expuneri, care se termină cu aplicații practice, auditoriul este pus la curent atît cu unele din metodele folosite de spionii industriali în culegerea de informații cît și cu mijloacele de contracarare a lor.

În cadrul aplicațiilor practice, se ia un caz fictiv, dar bazat pe date luate din realitate, și se analizează care au fost cauzele ce au făcut posibilă scurgerea informațiilor și cum se putea evita o asemenea situație.

În ceea ce privește modul de acțiune concretă folosit de „Management Investigation Services”, trebuie să menționăm că, spre deosebire de detectivul privat, care urmărește cu orice preț să-l prindă pe vinovat, acest organism tinde mai degrabă să descopere pe unde s-a făcut scurgerea de secrete, lăsîndu-l pe cel interesat să aleagă între a se debarasa de vinovat sau a-l neutraliza secîndu-i sursele de informare.

Nici Franța nu s-a lăsat mai prejos în această direcție. Și aici există o organizație de contraspionaj industrial intitulată D.S.I. („Apărarea secretelor industriale”). Acest organism este condus de către colonelul Barral, care a activat mult timp în rîndurile serviciilor secrete franceze. La scurt timp după ce a preluat conducerea D.S.I., colonelul Barral a făcut o declarație pe care o reproducem integral:

„Ineficacitatea sistemelor de securitate ale unui mare număr de întreprinderi franceze, care se amăgesc că sînt bine apărate împotriva spionajului industrial, rezultă din aceea că ele nu apreciază protecția informației la justa ei valoare. Cei care răspund de securitatea întreprinderilor — de multe ori neîndeajuns de pregătiți pentru asemenea gen de muncă, dacă nu chiar deloc, considerați de către personal ca niște polițiști, iar

de către conducere ca o povară, slab plătiți — sfârșesc prin a resemna cu această poziție de subalterni și-și văd limitată activitatea la câteva anchete sumare sau la redactarea de note care cheamă la vigilență, de care nu ține nimeni seama. În această poziție marginală, ei sînt, în general, ultimii care află despre scurgerile de informații...

Necunoscînd în profunzime modul cum sînt păstrate secretele în întreprindere, ei ignoră circuitul informațiilor, nu dispun de autoritatea și nici de mijloacele și competența necesare pentru prevenirea viitoarelor scurgeri de informații.

Apărarea secretelor este o știință modernă care ar trebui cunoscută de către toți directorii. Apărută ca o funcție nouă în industrie, locul ei este în consiliul de direcție, și nu în biroul în sarcinată cu ducerea anchetelor sau în cel al șefului de pază.

În Suedia a fost creat un organism de securitate condus de reprezentanți ai guvernului și ai marelui industriei, mai ales a oțelului și electronicii. Acest organism are legături strînse cu justiția și poliția.

În Japonia, de asemenea, spionajul industrial este aspru pedepsit de către poliție, dar asta n-o împiedică să înființeze școli de spionaj și contraspionaj. Se pare că secretele japoneze sînt cel mai bine păzite.

Au fost turnate filme cuprinzînd măsuri ce s-au dovedit eficiente în apărarea împotriva spionajului industrial și care sînt proiectate în fața directorilor de firme și a personalului lor. Au fost executate, de asemenea, unele experiențe cu aparate de spionaj în fața personalului, pentru a-i arăta cum funcționează și cum numai simpla punere a unor perdele netransparente la ferestre face practic imposibilă fotografierea cu teleobiectiv. În S.U.A. se țin periodic, în interiorul uzinelor, conferințe asupra modului cum se poate asigura securitatea lor.

Cu toate acestea, în multe locuri instruirea se rezumă la convocarea individuală a cadrului cu funcție de conducere sau a muncitorului care ar putea fi vizat de spionajul industrial pentru a i se ține un discurs despre natura și mijloacele de ac-

țiune ale spionajului, sectoarele de muncă ce pot fi cu deosebire vizate, numele colegilor cu care s-a mai vorbit în legătură cu această problemă, cu mențiunea ca nimeni altcineva în afară de ei să nu mai afle de ea, necesitatea ca prevederile regulamentului de securitate să fie ținute secrete și despre gravele consecințe pe care le-ar putea avea o eventuală scurgere de informații.

Acest gen de instruire a cadrelor lăa rusă foarte bine englezilor, dar în alte țări occidentale nu a avut succes.

SECURITATEA ȘI ȘTIINȚA APĂRĂRII ÎNȚREPRINDERILOR

Atitudinea conducătorilor de minimalizare a pericolelor spionajului industrial, bine cunoscută de specialiștii în contraspionaj, este apreciată întotdeauna de agresori. cum, de altfel, apreciată este și cealaltă atitudine, mult mai gravă: indiferența conducătorilor față de securitatea întreprinderilor, care provine dintr-un fel de optimism exagerat și dintr-o oarecare necunoaștere a riscurilor.

Din capitolul anterior a rezultat totuși că nu peste tot în Occident conducătorii întreprinderilor au o asemenea optică. Sînt întreprinderi în care asigurarea securității secretelor este privită la justa ei valoare — ca o știință complexă, al cărei principal scop este acela de a preveni —, acordindu-i-se toată atenția.

În S.U.A., de exemplu, unele mari întreprinderi au cîte un adevărat stat-major de securitate care cuprinde nu numai specialiști în contraspionaj, ci și analiști și documentariști. Apărarea este aici încontinuu adaptată noilor situații și se fac cercetări de perfecționare a sistemelor de protecție existente ori de descoperire a căilor de scurgere a informațiilor, prin executarea de controale sau prin analizarea rezultatelor comerciale. Orice scădere a prețurilor de vînzare, orice schimbare intervenită pe o piață sau orice concurență nouă trebuie să atragă după sine nu numai măsuri de natură comercială, ci și de securitate, pen-

tru a se vedea dacă nu cumva fenomenul s-a datorat acțiunii unor spioni industriali.

Într-o era ca a noastră de creativitate accelerată, când produsele noi se învechesc în câteva luni, riscând chiar să nu mai fie noi înainte de punerea lor în vânzare, securitatea tinde din ce în ce mai mult să devină un factor important al strategiei economice. Orice inovație, indiferent că este în domeniul publicității, în cel al prezentării sau al calității produsului, va trebui de acum înainte să fie însoțită de un program special de apărare, conceput pentru fiecare operație, uneori chiar pentru fiecare din părțile componente ale operației. De calitatea acestui program și de eficacitatea lui depinde, în mare parte, succesul produsului pe piață.

Unele secrete sînt relativ ușor de protejat. Acestea sînt cele care se referă la descoperiri ce nu ies dintr-un circuit închis: cercetări de laborator, experiențe interne, sinteze etc. Dar sînt și cazuri cînd trebuie să se ia legătura cu exteriorul: folosirea subantreprenorilor, a agenților de publicitate, executarea de experimentări etc.

Atunci cînd conducerea întreprinderii conlucrează îndeaproape cu serviciul de securitate, agresorul poate fi neutralizat chiar dacă a reușit să intre în posesia unor informații.

Au existat, de exemplu, cazuri cînd, pentru a împiedica orice posibilitate de acțiune a unui concurent, de comun acord cu serviciul de securitate, conducerea întreprinderii n-a ezitat să accelereze brusc, deși asta însemna cheltuieli suplimentare, lucrările în curs. Concurentul era astfel luat prin surprindere și, cînd nu se aștepta, produsul apărea pe piață. Această formă de apărare prin „cîștigarea cursei de viteză” se practică mult în S.U.A. și în Japonia.

În anii viitori va trebui să ne așteptăm la o perfecționare atît a metodelor de agresiune cit și a celor de apărare a întreprinderilor, care vor trebui să-și angajeze experți din ce în ce mai calificați și mai competenți.

Asemenea experți trebuie să aibă multiple calități, printre care: cinste și fidelitate; calm; inteligență și inițiativă; ușurință

în a se adapta mediului social și profesional etc. Ei trebuie să cunoască aprofundat întreprinderea, atît în privința activităților interioare cit și a celor exterioare. Evident că ei trebuie să cunoască și toate secretele întreprinderii.

Susținem necesitatea angajării unor experți, întrucît orice improvizație în acest domeniu poate costa scump. Asigurarea securității secretelor fiind o știință, este nevoie de oameni care să o cunoască și să o poată aplica cu competență.

I. CE SĂ APĂRĂM ? CUM ?

Apărarea împotriva spionajului industrial nu seamănă deloc cu cea împotriva hoților obișnuiți. Dacă secretul de apărare se prezintă sub aspect material (un instrument, un document), se poate acționa oarecum ca în cazul banilor sau al bijuteriilor. Din nenorocire, secretul — respectiv informația care poate să intereseze spionii industriali — este mult mai complex: este vorba, în general, de un amalgam de lucruri, documente, cunoștințe și informații.

Încuietorile, sistemele de alarmare au o mare importanță în asigurarea securității unor documente, dar aceste măsuri nu reprezintă decît o mică parte din ceea ce trebuie să se facă pentru apărarea lor. Cele două probleme principale care se pun în acest sens sînt : ce să apărăm ? cum să apărăm ?

Ca să răspundem la prima întrebare va trebui să ne punem multe alte întrebări: Unde sînt aceste documente ? Care sînt cele ce au o valoare deosebită, prezentă sau viitoare ? Cît timp pot fi deosebit de valoroase ? Cine are cunoștința de existența lor ? Cine dintre aceștia n-ar trebui să aibă asemenea cunoștințe ? De ce ? Cine altcineva mai poate avea acces la aceste informații ? În ce manieră ?

Această analiză — sau „critică” a informației, cum i se mai spune în jargonul meseriei — va trebui să constituie baza indispensabilă pe care se va clădi un program de apărare. Ea

este în măsură să dea singurul răspuns valabil la întrebarea „ce să apărăm?” și unicul drum pentru a ajunge la întrebarea „cum să apărăm?”.

„Critica” informației este greu de făcut chiar și pentru cei care cunosc bine structurile și activitățile unei întreprinderi. Documentele trebuie examinate din toate punctele de vedere și sub toate aspectele, pentru a se vedea în ce măsură pot să intereseze pe agresor.

După ce s-a făcut „critica” de care am vorbit, se trece la clasificarea informațiilor. Procesul de „critică-clasificare” este de natură să ne arate că din diverse motive ar fi mai avantajos ca unele informații să nu fie ținute secrete, și invers. De asemenea, el permite desprinderea și a altei categorii de informații: acelea care, deși nu sînt secrete, nu pot fi date publicității. „Critica-clasificarea” dă posibilitatea delimitării lor precise.

O dată terminate aceste examene, se trece la elaborarea programului de apărare a secretelor.

II. PRINCIPIILE DE BAZĂ ALE APĂRĂRII

Pentru asigurarea securității unei întreprinderi, oricît de mică sau de importantă ar fi ea, nu există o rețetă tip. Secretele, informațiile de apărare, reprezentările lor concrete, geografia locurilor, relațiile cu antreprenorii, concurența și mulți alți factori fac ca, pentru fiecare caz în parte, să se găsească soluții adecvate: se va forma un ansamblu defensiv, care va fi apoi modificat și îmbunătățit conform nevoilor și împrejurărilor apărute pe parcurs.

Apărarea se bazează, sub diverse aspecte, pe un număr de principii care au o valoare empirică.

Este, desigur, posibil ca pentru fiecare caz în parte să se conceapă mai multe forme de apărare și s-ar putea chiar ca mai multe sisteme să fie valabile.

Experții în contraspionaj din toate țările și de toate tendințele au stabilit fiecare cîte o listă de principii de bază, al căror număr variază între zece și o sută sau chiar mai mult. Totuși, dacă studiem toate aceste principii, descoperim repede că numai douăzeci dintre ele sînt fundamentale, celelalte nefiind decît niște variante.

Am selecționat dintre aceste principii de bază numai un număr de paisprezece, ultimul fiind valabil îndeosebi pentru occidentali.

Iată, în continuare, cele paisprezece principii de bază ale apărării :

1. Un sistem de securitate cuprinde un ansamblu de măsuri care se completează cu altele.

Nici un sistem defensiv nu va putea fi vreodată perfect, întrucît agresorul găsește întotdeauna o spărtură: neglijența, uitarea, obișnuința, rutina, diverse împrejurări care permit să se facă o străpungere etc. Dar dacă dincolo de această spărtură sistemul comportă și alte măsuri de securitate, secretul sau secretele au cele mai multe șanse să-și păstreze integritatea.

Astfel, dacă dintr-o greșeală un vizitator ajunge să pătrundă într-o zonă interioară în care nu trebuia să aibă acces, această străpungere a sistemului de apărare trebuie parată automat cu alte măsuri. De exemplu, un vizitator trebuie însoțit întotdeauna de către o persoană sigură, documentele importante să se afle sub cheie, experiențele în curs dintr-un laborator să se întrerupă brusc sau, și mai bine, la un simplu gest al operatorului să se tragă perdelele la ferestre etc.

Același lucru trebuie să se facă și pe planul apărării exterioare.

Avantajul unui sistem de apărare în care măsurile luate se completează cu altele devine evident atunci cînd agresorul ajunge la concluzia că trebuie să se limiteze numai la complimitatea cuiva din interiorul întreprinderii.

2. Importanța unui sistem de securitate depinde de amenințările care planează asupra a ceea ce el apără.

Cei care furnizează clienței lor o gamă de produse clasice, fără să recurgă la metode noi, fără publicitate chiar, n-au de ce se teme de spionajul industrial. Sistemul lor de securitate poate fi dintre cele mai sumare sau chiar inexistent.

Dimpotrivă, o dată cu sporirea potențialului de creativitate al unei întreprinderi crește și amenințarea la adresa secretelor sale. Acesta este, mai ales, cazul celor care pentru a rezista concurenței se văd obligați să-și îmbogățească mereu gama de produse, modalitățile de ambalare a lor, de prezentare și de reclamă, căutând mereu piețe noi de desfacere, noi forme de a le folosi. Mai mult de 50% dintre firmele industriale de astăzi sînt în această situație.

Dezvoltarea unei firme sau a alteia duce inevitabil la apariția de secrete care trebuie să fie apărute, cu atît mai mult cu cît ele reprezintă o valoare sau un potențial de valoare, uneori și una și alta.

Dacă au avut loc dispariții de eșantioane, solicitări de persoane care să lucreze la o altă firmă, angajări de tehnicieni la un concurent, vizite suspecte ș.a., este necesar să se revadă sistemul de securitate. Acestea sînt doar cîteva dintre semnele care pot arăta că este vorba de o eventuală agresiune. Mai sînt și altele, cum ar fi instalarea în apropiere a unui concurent agresiv; vizita unei echipe de străni cunoscuți pentru curiozitatea manifestată de ei în timpul unei expoziții etc.

Măsurile de securitate luate de către o întreprindere asigură cel mai adesea apărarea informațiilor amenințate existente la un moment dat, dar apar altele noi, care cer să se ia și alte măsuri. Dacă, de exemplu, un produs nou a fost temeinic apărut în faza de laborator, ulterior, cînd se trece la producția de serie, va trebui pus în funcțiune un alt sistem de apărare, pentru a face față noilor riscuri, care pot fi mai mari.

3. Valoarea unui sistem de securitate se măsoară în punctul său cel mai slab.

Aproape întotdeauna agresorul este cel care are avantajul surprizei. El știe unde și cum să atace, după ce a identificat punctele cele mai puțin rezistente ale apărării.

Indiferent de voia noastră, în orice sistem de apărare există puncte mai slabe. Pentru ca să le identificăm, n-avem decît să ne punem în locul unui eventual agresor și să încercăm să „forțăm” din exterior apărarea; chiar dacă acest lucru nu permite întotdeauna să se descopere toate punctele slabe, se ajunge de multe ori la concluzia că este necesară o apărare suplimentară.

Punctul final al probei noastre, dacă am reușit să trecem de primele linii ale apărării, este, bineînțeles, locul (casa de fier, biroul, clădirul etc.) unde se găsește centralizate informațiile care trebuie să rămînă secrete. Nici o casă de fier nu este absolut invulnerabilă. Că și alte mijloace de apărare, casa de fier nu face altceva decît să întîrzie cît mai mult posibil rezultatul agresiunii. Pereții — oricît de groși ar fi ei — și seifurile — chiar blindate fiind și cu încuietori dintre cele mai moderne — nu ne sînt de nici un folos dacă documentele secrete nu sînt controlate conform regulilor de securitate. De exemplu, dacă punctul slab al apărării se află în circulația anarhică sau defectuoasă a documentelor secrete, agresiunea se va produce în timpul transportării lor. Un document dactilografiat se poate citi sau fotografia în cel mult cîteva minute. Astfel, profitînd de existența anumitor deficiențe ale sistemului de asigurare a securității documentelor, de neatenția sau de lipsa de experiență a unui angajat în manipularea lor, un spion poate cauza unei întreprinderi prejudicii serioase.

Sistemele de apărare concepute pe principiul „peretilor groși”, a căror ultimă funcțiune constă, de regulă, în întîrzierea agresiunii sînt, în general, suficiente. Astfel că — așa cum arată majoritatea testelor executate — pericolul trebuie căutat în existența unor slăbiciuni omenești, cel mai adesea rezultate din formația insuficientă sau necorespunzătoare a personalului. În concluzie, un test de securitate este bine conceput atunci cînd

duce la identificarea punctelor slabe ale unui sistem de apărare, în vederea remedierii lor.

4. Un sistem de securitate trebuie să reducă la minimum timpul de intervenție al apărării și să întârzie cât mai mult timpul de agresiune.

Experiența a demonstrat că, cu cât se intervine mai repede în caz de agresiune, cu atât mai mici sînt daunele provocate de ea.

Dacă, de exemplu, un fotograf a reușit să pătrundă într-o zonă interzisă, serviciul de securitate alarmat la timp poate interveni pentru ca nici un clișeu să nu iasă din întreprindere.

Orice prezență inoportună, orice solicitare de informații, orice breșă constatată în sistemul de apărare, orice eveniment anormal care a intervenit în marea materialilor sau a documentelor secrete, iar, într-un mod general, orice incident privea direct sau indirect informațiile secrete este de natură să semnaleze un început cât de mic al unei agresiuni.

Experții consideră ca fiind suficiente trezeci de minute pentru un spion să identifice locul unde se află o informație secretă, să o scoată din întreprindere și să o transmită.

De aceea, orice sistem de securitate trebuie să-și propună mai întâi să întârzie cât mai mult posibil acțiunea unui agresor, pentru ca serviciul de securitate să poată interveni în timp util și să-l neutralizeze înainte ca el să-și atingă scopul. Și aici este vorba tot de principiul apărării succesive din jurul punctului amenințat. Astfel, printr-o escalonare a măsurilor merite să protejeze informațiile secrete la diferite nivele; este posibil să se pună în practică această acțiune de întârziere; dar aceasta n-are valoare decît dacă sistemul de alarmă funcționează bine. Prin sisteme de alarmă înțelegem sisteme fizice — sonorn, sirene, tablouri luminoase etc. —, precum și instruirea personalului, în așa fel încît să prezinte garanția

că poate sesiza orice tentativă de agresiune cu maximum de exactitate și de rapiditate.

5. Accesul la informații secrete este limitat numai la acele persoane ce au nevoie să le cunoască în virtutea muncii pe care o desfășoară.

Nu e de ajuns numai să-ți pui documentele sau o bijuterie foarte scumpă într-o casă de fier; mai trebuie să știi precis și cine are acces la ea, cine mai deține cheia ascunzătorii. De multe ori, o informație nu poți s-o închizi într-un seif, întrucît ea se află în memoria mai multor persoane. Astfel, multe informații importante, confidentiale și secrete se găsesc imortalizate nu numai în documente, ci și într-un număr mai mic sau mai mare de creiere umane.

Principiul „need to know” (nevoia de a cunoaște) constă în limitarea strictă a cunoașterii despre existența unor informații secrete numai la acele persoane care au cu adevărat nevoie să le cunoască în totalitate sau în parte. Acest principiu prezintă și un avantaj secundar, în sensul că persoanele ce au acces la o informație astfel „clasificată” devin conștiente de consecințele pe care le-ar putea avea divulgarea ei, sînt mereu atente să nu le scape ceva și reacționează la orice incident suspect care, altfel, ar fi putut trece neobservat.

Desigur că aplicarea acestui principiu poate întâmpina și unele greutăți. Din păcate, el nu admite nici o excepție, chiar dacă unui șef are să-i vină destul de greu să accepte ca un subordonat să aibă acces la niște informații pe care el nu are voie să le cunoască. Dar nimeni n-are dreptul să se prevaleze de poziția sa ierarhică pentru a ajunge la informațiile secrete cu care lucrează oamenii din subordinea sa. Această remarcă este valabilă pînă la directorul general al unei întreprinderi! Reușita aplicării acestui principiu, ca și a multor altele similare, depinde de modul în care s-a organizat asigurarea securității unei întreprinderi și de felul cum ea a fost înțeleasă de întregul ei personal, fără excepție.

6. Persoanele vulnerabile nu trebuie să aibă acces la informații secrete.

Metoda cea mai simplă de a obține nu numai o informație, ci și o sursă de informații, constă în a face presiuni asupra persoanelor care au cunoștință, chiar și parțială, despre niște date secrete. Acesta este un sistem folosit de toți spionii, de toate felurile și din toate țările. Această presiune, uneori abia perceptibilă și foarte discretă la început, se face prin tot felul de mijloace : filare, „jurăminte de dragoste“, amenințare și, dacă este cazul, șantaj pur și simplu.

Persoanele vulnerabile, din orice punct de vedere, nu trebuie deci să cunoască informațiile secrete și nici să aibă acces la ele.

Vulnerabilii sînt de două feluri : interni și externi. Vulnerabilii interni cuprind alcoolicii, lăudăroșii, palavragiile, inimile slabe, vicioșii. Acest gen de vulnerabilitate continuă să fie considerat ca iremediabil.

Vulnerabilii externi sînt în această situație sub influența împrejurărilor : gelozie, stare materială care nu-i mulțumește, dificultăți familiale sau financiare, rude apropiate stabilite în străinătate, adaptare necorespunzătoare mediului social sau profesional, etc.

Stricta aplicare a acestui principiu permite apărarea persoanelor vulnerabile împotriva persoanelor care pot lua terne dintre cele mai grave. El apără cinstea celor care nu au o poziție prea solidă pentru a face față tentativelor sau amenințărilor.

7. Riscurile trebuie să fie grupate, iar secretele fracționate.

Este avantajos ca riscurile să fie grupate, mai ales cînd ele sînt mari, în vederea organizării unei securități comune. Acest lucru permite punerea în funcțiune a unor importante mijloace, care acoperă ansamblul secretelor de apărare.

Este recomandabil ca lucrările secrete să fie concentrate în locuri din interiorul unei întreprinderi, unde să se constituie zone interzise : totul să fie situat în interiorul unui perimetru de securitate, în care vor fi controlate nu numai mașinile, ci și funcționarii înșiși.

Din punct de vedere modern, concentrarea riscurilor reprezintă o economie de forțe și o putere crescută a mijloacelor puse în mișcare.

Această grupare a riscurilor este necesar să fie însoțită și de o altă măsură care să nu permită un adevărat dezastru în caz de pătrundere, totuși, pînă la locul nemijlocit unde se află secretul. Așa cum un castelan își ascundea în altă parte decît în încăperea cea mai bine apărată o parte din tezaur și poseda în plus și un pasaj subteran pe unde să fugă în caz de necesitate, tot așa și secretele trebuie fracționate.

Fracționarea informațiilor constă în principal din descompunerea și codificarea lor de așa manieră, încît să nu poată fi exploatate de către agresor. Bineînțeles că, atunci cînd vom vrea să regroupăm elementele componente ale informațiilor cu ocazia unor lucrări, va trebui să luăm măsuri suplimentare de securitate.

8. Închise sub cheie sau nu, documentele secrete trebuie să fie plasate în orice moment sub o responsabilitate bine definită.

Se știe că în procesul de producție documentele circulă dintr-un loc în altul. În timpul minuirii lor, cel care le transportă trebuie să le asigure securitatea, indiferent de timpul cit durează această activitate.

În momentul transportării lor, materialele secrete pot trece prin mai multe mîini, începînd cu ale magazinerului și terminînd cu cele ale șefului de atelier sau ale directorului. În toată această perioadă trebuie să se știe precis cine răspunde de securitatea lor.

Acest principiu, bine aplicat, n-are numai o valoare defensivă preventivă. În caz de incident, el permite să se stabilească foarte repede dacă în situația respectivă este vorba de neglijență sau de culpabilitate.

9. Este secret tot ce servește la apărarea unui secret.

Un proverb chinezesc spune că un secret nu mai este decât jumătate secret dacă îl cunosc două persoane și nu mai este deloc secret dacă știu de el trei persoane. Acest lucru este valabil și pentru serviciile de apărare și de contraspionaj. Mergând mai departe decât proverbul chinezesc, putem spune că un secret nu mai este deja un secret, de îndată ce un eventual adversar a aflat de existența lui.

Aici este breșa ce îl tentează pe agresor și prin care va încerca să pătrundă mai departe. El știe de la început spre ce punct trebuie să se îndrepte, unde și, în general, cum să-și concentreze eforturile.

Trebuie deci să ajungem să-i facem să înțeleagă că este necesar să respecte întocmai regulile stricte de apărare a unui secret nu numai pe cei care îl dețin, ci și pe cei care pot afla existența lui.

Auzim adesea spunându-se, de exemplu: „Nu pot să vorbesc de acest procedeu: e interzis”. Vor avem cu atenție unde se fac aceste experimente foarte secrete? Sau, în cele mai grave cazuri: „V-aș vorbi cu plăcere de modelul nostru nou, dar este ținut secret”.

O simplă aluzie de acest gen constituie adesea o informație de valoare pentru un spion industrial. Dacă mai sînt culese și alte informații, în aparență la fel de anodine, de către același spion sau de către un altul — privim, de exemplu, locul aproximativ unde se afla secretul, numele inventatorului sau al persoanei care răspunde de securitatea lui — el are la dispoziție tot atâtea părți ale unui întreg, care, asamblate cu răbdare și grijă, pot echivala cu o adevărată lovitură. Agresorul nu i-ar mai rămâne de aci înainte decât să mai adune cîteva informații

complementare asupra apărării secretului, înainte de a trece la agresiunea propriu-zisă, dacă mai este, bineînțeles, cazul.

De aceea, trebuie ținut secret tot ce servește la apărarea unui secret, îndeosebi existența lui, locul unde se află, numele persoanelor care răspund de asigurarea securității lui, precum și sistemul de apărare materială (uși, încuietori, grilaje, case de fier, paznici, procedee de alarmare etc.).

10. Orice sistem de securitate trebuie să comporte cel puțin un element de surpriză pentru agresor.

Dacă secretul apărărilor a fost bine păzit, un agresor se va lovi inevitabil de un număr de lucruri necunoscute: paznici, ronduri, ciini, uși duble etc. Dar aceste obstacole nu constituie o surpriză pentru un agresor experimentat. De aceea trebuie să se prevadă alte apărări, pentru cazul în care agresorul ar reuși să treacă sau să neutralizeze unele dintre ele.

Surprizele cele mai eficace sînt cele care derutează, care enervează, care-l fac pe agresor să ezite între a se retrage și a aștepta, făcîndu-l în cele din urmă să comită greșeli de natură să-l demaște. Declanșarea unei alarme produce, de obicei, efectul dorit: este vorba de un sistem de sonerii sau sirene care se declanșează automat, împreună sau separat, cînd cineva a iluminat locurile unde sînt amplasate.

Cunoaștem, în acest sens, cazul unui agent care prevăzuse totul pentru ca agresiunea să reușească, dar care, cînd a ajuns în încăperea vizată, s-a văzut total descumpănit auzind voci care îl sfătuiau din toate părțile: „Pe aici!... Nu pe acolo!... Atenție la ușă!... E mai bine să nu treci pe aici!...”

Există și o mulțime de alte surprize menite să-i împiedice pe spionii industriali să se apropie de obiectivele vizate, cum ar fi, de exemplu, plasarea de informații false care să-i facă să se străduiască în zadar.

Astfel, o firmă canadiană folosea un procedeu absolut nou și foarte economic de fabricare a pastei de hirtie. Agenții a două organizații de spionaj industrial tatonau terenul dimprejurul

ei. Un fost agent al serviciilor secrete britanice s-a gândit atunci să le plaseze informații false, făcându-se în același timp că încearcă să le ascundă cit mai bine. Astfel, el a ajuns chiar să le vândă la un preț destul de bun planul unei instalații imaginare; de asemenea, a efectuat unele deplasări cu avionul spre țări de destinații necunoscute, reușind chiar o dată să aducă conducătorii celor două organizații de spionaj în pădurile din nordul Canadei. Aci, la aproape două mii de kilometri distanță de locul firmei, într-un gater părăsit, pe spioni îi aștepta o valiză cu „informații”. Când, în sfârșit, au reușit s-o deschidă, au găsit un plic sigilat în care se găsea o listă ce conținea următoarea frază: „Better luck next time”. (Data viitoare veți avea mai mult noroc).

11. Măsurile de securitate nu trebuie să împiedice bunul mers al întreprinderii.

Toți experții în contraspionaj știu că nu există sistem de apărare eficace 100%. Pe de altă parte, un sistem de apărare eficace în proporție de 95—98%, care este posibil, nu poate fi aplicat la o întreprindere ce trebuie să conceapă, să fabrice și producă, să distribuie; nu poate fi aplicat, intrucit măsurile de apărare se pot suprapune altor măsuri de natură să dezvolte producția. De aceea, calitatea măsurilor de securitate depinde întotdeauna cantitativ. Într-adevăr, un val prea mare de măsuri enervează personalul și-l face să nu le mai ia în seamă, mai ales dacă se îndoiește de eficacitatea lor.

Este evident, de exemplu, că o secretară nu poate să-și consacre cea mai mare parte a timpului aplicării măsurilor de securitate. Randamentul muncii sale cere deci un minimum de măsuri și precauțiuni. Pentru a asigura cel mai bine securitatea informațiilor din biroul său, ea ar trebui să le țină pe toate sub cheie. Dar ce se face dacă patronul sau o cheamă tocmai în momentul în care în biroul ei se află un vizitator? O măsură simplă, dar care își găsește întrebuințarea în tot mai multe întreprinderi, este aceea ce constă în primirea vizitatorilor în

birouri goale, special amenajate și unde gazdele aduc numai acele documente care le sînt strict necesare.

În unele firme, asemenea birouri nu sînt echipate nici măcar cu telefon, pentru a se evita orice posibilitate de înregistrare a convorbirii, iar mobilierul și pereții sînt verificați periodic de către specialiști, pentru descoperirea oricărui eventual microfon.

Condițiile de muncă și, în marile orașe, lipsa de localuri fac să nu fie posibilă întotdeauna aplicarea unor asemenea măsuri. Dar, misiunea organului însărcinat cu apărarea securității este tocmai aceea de a imagina forme simple și valabile, în funcție de caracteristicile fiecărei întreprinderi.

12. Securitatea trebuie să fie înțeleasă, admisă și aprobată de către toți.

Contrar unor păreri — din păcate foarte multe — conform cărora apărarea este datoria exclusivă a specialiștilor în contraspionaj și a paznicilor întreprinderii, ea este sarcina întregului personal. Ea depinde de discreția și vigilența fiecăruia în parte, atît în timpul serviciului cit și după terminarea lui.

Pentru a fi acceptate, măsurile de securitate trebuie să fie mai întii înțelese, iar aceasta este sarcina personalului specializat care trebuie nu numai să le explice, dar să și arate în ce direcție se îndreaptă ele și ce urmări poate avea nerespectarea lor. Este bine ca, din cînd în cînd, un specialist din afară să țină cite o conferință în fața personalului.

Dacă, în cazul oricărei măsuri, nu se asigură mai întii înțelegerea ei de către cei chemați s-o aplice, aceasta este nulă și fără valoare. În acest caz, este mai bine ca ea să fie înlocuită cu dispoziții elaborate în comun cu cei ce ar manifesta neîncredere, dispoziții rezultate din practică, în care ei pun bază.

Un specialist în contraspionaj invitat să țină una sau mai multe conferințe într-o întreprindere trebuie să înceapă cu demistificarea spionajului din filme și romane, readucîndu-l la proporțiile lui normale și arătînd riscurile pe care le implica. precum și modul cum acționează spionii industriali; el îl va

remistifica atunci cind va explica puterea lui reală și mijloacele întrebuintate, curioase și sordide, care pot provoca uneori sute de victime și adevărate tragedii.

13. Apărarea este întotdeauna morală.

Secretul este o proprietate, așa cum sînt bijuteriile, titlurile de credit sau conturile la bancă. Chiar dacă este greu de sesizat și dificil de definit, el trebuie să fie apărat ca orice bun material. Dar, în unele cazuri, această apărare nu se justifică decît în măsura în care ea respectă libertatea persoanei umane.

Apărarea informațiilor necesită un control al persoanelor care au acces la secrete, control ce se întinde uneori chiar și asupra antecedentelor celor care ne interesează.

Cind, dintr-un motiv oarecare, se consideră că o persoană este vulnerabilă, se poate lua în privința ei hotărîrea de a-i refuza accesul la unele informații. Idealul ar fi ca motivul pentru care este considerată vulnerabilă să fie ținut secret. La fel și refuzul de a i se permite accesul. Acest refuz are avantajul pentru persoana vulnerabilă că evită eventualele presiuni ce ar putea să se exercite asupra ei și cărora nu ar reuși să le reziste. O asemenea hotărîre constituie de fapt un fel de salvare a unei persoane cu un fond interior de multe ori constituit, datorită unor împrejurări nefaste, poate ajunge să se abată de la îndatoririle ei zilnice.

Un alt aspect moral al apărării privește mijloacele fizice de securitate. Se poate, pentru apărarea unui loc oarecare, recurge la măsuri începînd cu o incuietoare sau cuini de pază și sfîrșind cu tot felul de sisteme de alarmă. Dar gazele toxice, circuitele electrice etc. formal trebuie eliminate. Se întîmplă chiar ca părerile privind diverse sisteme de apărare să fie împărțite, cum ar fi, de exemplu, cele referitoare la dispozitivul automat ce permite închiderea oricărei persoane care ar fi reușit să pătrundă pe ascuns sau prin efracție într-un loc interzis.

Apărarea trebuie deci să se desfășoare în conformitate cu regulile moralei. Dacă se dovedește existența unui delict, atunci

poate interveni autoritatea legală. Cît despre celelalte delictе, care nu sînt prevăzute de lege în mod expres, trebuie să se caute cea mai bună soluție posibilă, în conformitate cu morala și legea.

14. Securitatea cere ca tot personalul întreprinderii să fie mulțumit cu situația sa.

Un funcționar nemulțumit, maltratat sau necăjit constituie un pericol crescînd pentru securitatea unei întreprinderi.

Pentru ca un funcționar să fie fericit sînt necesare unele condiții :

- să aibă un salariu convenabil și, dacă este posibil, mai mare decît cel pe care îl oferă întreprinderile concurente ;

- să i se pună la dispoziție un birou sau un atelier curat, vesel, bine aerisit și bine încălzit, precum și un imobilier și unelte în perfectă stare, de care să poată fi mandru ;

- să fie animat mereu de un spirit de întrecere, și nu de unul de rivalitate ;

- să existe o ierarhie amicală, mereu cu zîmbetul pe buze și politicoasă ;

- să se creeze o viață socială cît mai plăcută posibil în întreprindere și în afara ei, prin organizarea de cluburi, biblioteci, spectacole, conferințe, excursii etc.

Din ce în ce mai numeroase sînt firmele care se interesează de viața particulară a celui mai neînsemnat funcționar al lor, de familia, gusturile și lecturile acestuia, de jocurile sau sporturile pe care le practică. Foarte adesea șeful merge în vizită acasă la subordonat, pentru a discuta cu soția și a vedea în ce măsură s-ar putea integra micii societăți pe care o alcătuiesc familiile celorlalți funcționari ai întreprinderii.

În sfîrșit, trebuie vegheat ca locuința unui subordonat, nivelul său de viață să fie la nivelul celor ale colegilor lui : o soție nemulțumită, geloasă pe alte soții poate constitui un handicap la fel de serios ca și cel reprezentat de un funcționar nemulțumit sau necăjit.

În cazul în care un funcționar se găsește într-o situație neplăcută (s-a întâmplat un accident, o boală), întreprinderea trebuie să fie gata să-i sară discret în ajutor, dându-i învoire de la serviciu atunci când are nevoie și sprijinindu-l prin toate mijloacele posibile pentru a putea trece cu bine obstacolul, chiar de așa manieră încât el să n-ajungă să formuleze o cerere în acest sens.

Dacă se procedează așa, omul nu mai are teribila impresie că smulge un salariu minim de la un adversar puternic, gata oricând să-l rumcească; el se consideră astfel un membru al grupului din care face parte, iar întreprinderea devine, încetul cu încetul, familia sa, lumea lui.

III. ORGANIZAREA APĂRĂRII

După cum am mai afirmat, soluția ideală constă în aceea ca studierea întreprinderii și a diverselor sale probleme să fie făcută de către un expert, în vederea stabilirii unui plan general de apărare. Apoi, de îndată ce acest plan este întocmit și aprobat de conducerea întreprinderii, să se aleagă un responsabil care, mai tirziu, va deveni șeful apărării.

Apărarea cuprinde cu fiecare zi ce trece mai multe domenii și se sprijină pe o tehnică din ce în ce mai perfecționată; valoarea concepției ei rezidă deci în originalitatea sa, încontinuu reînnoită.

Ca să fie cu adevărat eficace, o apărare trebuie să se organizeze pe trei planuri: apărare statică, apărare mobilă și apărare exterioară.

În mai toate cazurile, aceste trei planuri, pe care le-am mai putea numi fizic, activ și de inteligență, sunt alcătuite pe principiul fortărețelor feudale, construite din mai multe încăperi succesive și având ca ultimă formă de apărare donjonul.

Donjonul de astăzi este casa de fier, biroul sau laboratorul unde se găsește informațiile de apărare, iar încăperile succesive

sunt reprezentate de zidul camerei, poarta de la intrare, celelalte anexe, ferestrele și ușile pe unde este posibilă trecerea, dar care sînt apărate de sisteme de alarmă, paznici, cîinii, încuietorile speciale existente etc.

A. APĂRAREA STATICA

Pentru a exista o apărare cu adevărat eficientă a secretelor industriale și comerciale ale unei întreprinderi, aceasta trebuie să se elaboreze plecîndu-se de la principiile de bază ale securității cuprinse într-un regulament precis și complet, obligatoriu pentru întregul personal. Acest ansamblu, de regulă, constituie apărarea statică.

Orice măsură de securitate trebuie să aibă ca obiect apărarea directă sau indirectă a unuia ori a mai multor secrete sau, dacă este posibil, a tuturor secretelor unei întreprinderi, fără a împiedica însă — așa cum am văzut — buna ei funcționare.

Cele trei forme de secrete de apărare sînt documentele, obiectele (mașinile, produsele etc.) și informația „pură”.

În timp ce apărarea documentelor și obiectelor poate fi comparată cu cea a oricărui obiect de valoare, apărarea informației „pure” este mult mai complexă, căci ea depinde în cea mai mare parte de cinstea și discreția celor ce au cunoștința de existența ei și de atenția pe care aceștia o manifestă în direcția de a nu divulga nimic, fie chiar și parțial.

Cel care răspunde de apărarea întreprinderii este ales de către direcția generală și nu dă socoteală de activitatea sa de fapt în fața acestui organism. El este ales în această funcție datorită aptitudinilor sale pentru o asemenea muncă, dar și pentru cultura sa generală și formația lui profesională industrială, care îi permit să cunoască toate aspectele muncii din întreprindere. (Unele firme americane au preferat să angajeze în această funcție cite un expert în contraspionaj, în general un fost angajat al F.B.I.).

Directorul apărării (securității) este un cadru superior, egal în drepturi cu ceilalți directori, cu care întreține relații foarte strinse și sigure.

În întreprinderile mici și mijlocii, directorul apărării este cel care face clasificarea informațiilor, respectiv separarea celor secrete de cele obișnuite. Apoi, ele sunt discutate la nivelul conducerii operaționale sau chiar al șefilor de servicii, care îl consultă pe directorul apărării ori de câte ori este nevoie (inclusiv în privința fracționării în formațiilor).

În caz de dezacord asupra clasificării sau a sistemului de apărare a unei informații ori a unui document, directorul general este cel care are ultimul cuvânt.

Este foarte important ca numărul documentelor sau al obiectelor clasificate ca secrete să fie cât mai mic. Mențiunea de „secret” constituie prin ea însăși o dezvăluire a unui secret. În multe locuri se folosește următoarea metodă: documentele secrete sunt impregnate cu o substanță invizibilă, în măsură să arate dacă acestea au fost fotografate. Acest șiretlic permite să nu se mai abuzeze de noțiunea de „secret” și de plicuri sigilate. Or, este îndeobște cunoscut că un secret de a cărui existență se știe poate fi oricând amenințat să fie sustras. În timp ce unul reperat nu risca să fie decoperit decât în cazul unui accident ce n-a putut fi prevăzut.

În unele întreprinderi, serviciile de securitate au creat o codificare internă discretă, care evită multiplicarea documentelor secrete sau a celor ce fac aluzie la alte documente secrete. Apărarea informației „pure” — nu întotdeauna cea mai vulnerabilă, dar cea care „se scurge” cel mai ușor — cere nu numai măsuri deosebite de apărare, stricte și suplimentare, ci și o reînnoire periodică a dispozițiilor și deciziilor, însoțită de o continuă stare de alertă.

1. Măsuri privind personalul.

— Accesul la informații secrete.

Directorul securității, de acord cu directorul general și cu directorii operaționali sau șefii de servicii interesați, trebuie să întocmească lista precisă a posturilor în care se lucrează cu secrete.

Odată aceste posturi stabilite, ele nu pot fi ocupate decât de persoane care au făcut obiectul unei hotărâri ce le dă dreptul să aibă acces la informații „clasificate”.

Hotărîrea de acces, pe care o ia directorul securității, de comun acord cu directorul general, are la bază următoarele criterii: cine are cu adevărat nevoie să cunoască informațiile secrete; calitățile naturale și antecedentele celor în cauză; mediul social și familial din care provin.

Accesul la informații secrete este o dovadă de încredere de care beneficiarul trebuie să fie conștient și, în același timp, mîndru. Acest lucru aduce după sine o serie de responsabilități și obligații, cum ar fi: obligația efectuării de controale, care trebuie executate cu tact și delicat; obligația de a se supune unei anumite discipline de apărare a secretului etc. Unele întreprinderi merg chiar pînă acolo încît cer celor interesați să se angajeze în scris față de conducerile lor că vor respecta cu strictețe instrucțiunile de securitate.

În ceea ce privește controlul, acesta trebuie să fie înainte de toate un ajutor pentru cei vizați. De exemplu, în unele întreprinderi bine organizate, cineva merge de două sau de trei ori pe zi prin birouri și golește toate coșurile de hîrtii. Acest lucru vine în ajutorul celor care lucrează cu informații „clasificate”, întrucît îi ferește de eventuale neplăceri.

Cînd persoana este respinsă de la acces și ea are deja unele cunoștințe despre informațiile respective, conducerea întreprinderii este cea care trebuie să reglementeze situația, fie mutînd funcționarul în cauză într-un alt serviciu, fie întrerupîndu-i treptat orice contact cu informațiile secrete. Aceasta este însă o

operație foarte delicată, care trebuie să se facă în colaborare cu directorul apărării.

Deși astăzi se pot foarte ușor descoperi antecedentele străinilor sau ale persoanelor care au trăit în străinătate, este o dovadă de precauție dacă nu li se permite accesul la informații „clasificate” decât în cazuri excepționale. Aceeași prudență trebuie să se manifeste și față de folosirea ocazională a unor specialiști, precum și de stagiaři. Este bine ca de la această regulă să nu se facă nici o excepție.

— Vizitatori și stagiaři.

De îndată ce s-a stabilit care sînt informațiile ce trebuie ținute secrete și acestea au fost concentrate într-un singur loc, este necesar să se interzică accesul la ele oricărui vizitator.

Unele firme rezervă un număr de camere primirii vizitatorilor, precum și săli de așteptare confortabile. Uneori, ușa unui asemenea salon nu se poate deschide spre exterior, decât dacă cea care dă spre interior a fost închisă.

Vizitatorii nu trebuie să observe toate aceste măsuri de precauție sau să simtă că ele îi vizează.

Toaletele, lavabourile, vestiarele personalului nu trebuie să fie folosite niciodată de vizitatori; dacă este nevoie, aceștia sînt însoțiți pînă în apropierea locurilor care le sînt rezervate, situate nu departe de sala de recepție. Acest lucru evită orice intîlnire între vizitatori și angajați, orice posibilitate de schimbare între ei a vreunui obiect sau document.

Cînd întreprinderea urmează să fie vizitată de mai multe persoane, acestea trebuie împărțite în grupuri. În acest caz trebuie avute în vedere următoarele reguli :

— să nu fie primit oricine și, dacă este posibil, să se cunoască numele fiecărei persoane în parte ;

— vizitele să fie organizate astfel încît să nu se treacă prin apropierea zonei vulnerabile ;

— să se aibă în permanentă grijă ca vizitatorii să fie mereu grupați și să nu rămîină niciodată singuri.

Este recomandabil ca cel care conduce vizita să fie un funcționar ce are cunoștință despre metodele folosite de spionajul industrial în culegerea de informații și știe să răspundă la întrebările indiscrete.

Ghidul nu trebuie lăsat niciodată singur cu grupul ; este recomandabil ca el să fie însoțit discret de unul sau doi angajați, care să joace rolul unui ciine ciobănesc și să readucă la grup orice vizitator despărțit sau rătăcit.

Acest ansamblu de măsuri se aplică și ziariștilor, fotografilor sau reporterilor. Ei trebuie să fie, în orice împrejurare, însoțiți de un reprezentant al întreprinderii, capabil să controleze informațiile pe care le culeg. Dacă vor să facă un reportaj ilustrat sau filmat, iar direcțiunea și serviciul de securitate sînt de acord, va trebui să se stabilească cu precizie ce vor putea fotografia sau filma, apoi să se urmărească dacă s-au respectat cu strictețe cele convenite.

Stagiaři pun întotdeauna probleme directorului apărării. Ei nu sînt puși să respecte aceleași reguli ca vizitatorii obișnuiți; ei au acces aproape peste tot și pot să circule prin întreprindere fără să fie remarcați. De asemenea, cel puțin în timpul serviciului, ei intră în legătură cu foarte mulți angajați, fiind, astfel, cei mai bine plasați și cei mai indicați să caute și să culeagă informații de toate felurile.

De aceea, în cazul în care avem în întreprindere o astfel de situație, trebuie să veghem la respectarea următoarelor reguli importante :

— stagiaři nu trebuie să aibă acces la informațiile „clasificate” sau în zonele vulnerabile ;

— orice stagiar trebuie supravegheat îndeaproape de către conducerea întreprinderii și de către serviciul de securitate. (Tehnica acestei supravegheri nu ține neapărat de apărarea statică).

— Paznici și supraveghetori de noapte.

Timpul cînd întreprinderea stă închisă reprezintă prin el însuși un punct slab, iar rolul paznicilor și al supraveghetorilor

de noapte este, foarte adesea, mult mai important decât s-ar crede.

Cei ce ocupă astfel de posturi trebuie să fie nu numai curajoși și cinstiți, dar să posede și o oarecare instruire, pentru a fi capabili, în caz de nevoie, să ia măsurile care se impun. Ei trebuie, de asemenea, să posede destulă perspicacitate ca să nu comită niciodată imprudențe.

Directorul unei mici întreprinderi belgiene de produse farmaceutice asista într-o zi la o conferință la Luxemburg. Deodată, a observat că din servieta vecinului său a căzut o fotografie a unui grafic care, spre surprinderea lui, i s-a părut cunoscut. Proprietarul fotografiei a ridicat-o repede de jos și a băgat-o imediat înapoi în servieta, iar omul nostru n-a îndrăznit să-i ceară s-o vadă. Când s-a întors la birou, s-a dus la laboratorul de cercetări: pe perete atârna un grafic asemănător. Pe el era trecut zilnic stadiul în care se găseau diverse experimente.

S-a adresat imediat unui expert în contraspionaj, care a descoperit că într-o seară paznicul de noapte fusese vizitat de cineva. Chestionat, omul a mărturisit că la câteva săptămâni după moartea uneia dintre laborante a fost vizitat de către soțul acesteia, care l-a rugat să-i pernăta să vadă locurile unde a muncit mai mulți ani la rînd soția lui. Paznicul a ezitat mult la început, dar pînă la urmă a cedat, iar cînd soțul defunctei laborante și-a scos aparatul să fotografieze masa unde ea a iurat, el l-a lăsat s-o facă!

Interogat, soțul fostei laborante a recunoscut că tot ce mărturisise paznicul de noapte era adevărat. El a arătat chiar și clișeele fotografiilor ce le luase și pe care se vedeau o masă și un scaun, iar în fund graficul în discuție.

Pentru această faptă, paznicul de noapte a fost înlocuit, dar asta n-a redus cu nimic pierderile suferite de întreprindere. Se poate presupune că dacă paznicul n-ar fi fost singur, persoana respectivă n-ar fi reușit să pătrundă în laborator.

Paznicii trebuie instruiți periodic asupra sarcinilor care le revin. Ei nu trebuie răsculți în caz de boală, au voie să discute cu alți paznici ai aceluiași întreprindere. De asemenea, controlul periodic asupra modului cum ei se achită de sarcinile ce le revin este de mare importanță. La fel și verificarea lor.

— *Personalul care asigură păstrarea curățeniei în întreprindere și cel de întreținere.*

Curățenia, care se face aproape întotdeauna în afara orelor de muncă, pune și ea citeva probleme destul de serioase. Trebuie vegheat ca această curățenie în birourile de lucru în care se găsesc documente secrete să se facă în prezența a cite unui salariat din birourile respective sau a unei persoane anume desemnate.

La fel trebuie să se procedeze și în cazul în care serviciul de întreținere trebuie să intervină în locuri unde se concentrează documente secrete. Dacă muncitorii care execută lucrările respective sînt din afara întreprinderii, cel mai bine este ca dosarele secrete să fie mutate în altă parte și supravegheate în permanență.

— *Funcționarii mobili.*

Înțelegem prin „funcționari mobili” pe de o parte pe cei care în virtutea funcției ce o au circulă în afara întreprinderii, iar pe de altă parte pe cei care obișnuiesc să se mute dintr-o întreprindere în alta.

Unii dintre funcționarii din a doua categorie pot avea motive serioase pentru care se mută dintr-o întreprindere în alta: li se oferă salarii mai bune, au o situație familială pe care nu și-o pot rezolva decît procedînd astfel, au mai multe posibilități de avansare etc.

Cînd se încadrează o persoană, este bine ca în contract să i se treacă o clauză prin care să se angajeze că în cazul cînd pleacă din întreprinderea respectivă nu va lucra un anumit

timp la o întreprindere concurentă. Din păcate, unele tribunale nu recunosc ca valabile aceste angajamente.

De asemenea, directorul apărării poate trimite persoanei care a schimbat întreprinderea o scrisoare de punere în gardă.

Trebuie totuși să recunoaștem că acest lucru este mai degrabă o chestiune de cinste și de bună-credință și că în practică este extrem de dificil, dacă nu imposibil, să împiedici un fost angajat al tău să nu dezvăluie unele secrete noi sale conducerei, ori să nu folosească la noul loc de muncă cunoștințe dobândite în întreprinderea unde a lucrat anterior.

Singura apărare practică, atunci când ea este posibilă, constă în a transforma după plecarea unui angajat care avea acces la informații secrete, dacă nu formele de fabricare a unor produse, cel puțin măsurile de apărare a lor.

— *Supravegherea personalului.*

Directorul apărării ține la zi lista persoanelor care au acces la informații secrete și a celor cărora li s-a refuzat acest drept. În acest scop, orice modificare intervenită în privința locului lor de muncă trebuie să-i fie comunicată imediat.

El exercită, în afară de aceasta, un control permanent și discret asupra tuturor dintre angajați și revine, dacă este cazul, asupra hotărârilor luate anterior cu privire la accesul lor la secrete.

Unele întreprinderi au adoptat măsura de a-i înzestra pe cei ce au acces în zone interzise cu insigne speciale care le autorizează pătrunderea.

2. Măsuri privind documentele.

— *Creație și dispoziție.*

Cel mai adesea, documentele „clasificate” sunt elaborate în biroul unui director sau al unui șef de serviciu; acesta le dictează unei secretare, care apoi le dactilografiază în biroul său. În această situație, chiar dacă accesul în biroul directorului cit

și în cel al secretarei este practic imposibil, chiar dacă vizitatorii sint primiți în saloane special amenajate, metoda nu este decit relativ sigură.

Din ce în ce mai mult, elaborarea și dactilografierea documentelor strict secrete se fac în camere speciale. Acestea sint controlate cu grijă și la intervale de timp regulate de către serviciul de securitate, pentru a se vedea dacă nu cumva cineva a instalat aci vreun microfon. Sint inspectate, de asemenea, șemineurile, coșurile, gurile de aerisire, precum și ferestrele și ușile încăperilor.

Cu cîtva timp în urmă, conducerea filialei franceze a unei mari firme americane aflase că toate hotărârile luate de consiliul ei erau repede — uneori chiar în aceeași zi — cunoscute de o altă întreprindere concurentă. Înainte de a se căuta un vinovat printre membrii consiliului, s-a făcut apel la un expert în probleme de apărare, care și-a început activitatea cu controlul amănunțit al sălii unde aveau loc dezbaterile curente ale problemelor de producție. Cu toate că n-a descoperit nici un microfon aci, el a cerut ca viitoarea dezbateră a consiliului să se țină într-o altă încăpere.

De data aceasta n-a mai avut loc nici un fel de scurgere de informații. Expertul a dedus de aici că ori la mijloc era mina unui trădător care încerca să-l îndrume pe o pistă falsă, ori sala de consiliu nu era destul de bine apărată împotriva spionajului industrial. A început atunci să studieze cu atenție ferestrele și, îndeosebi, ușa încăperii alăturate (destinată dactilografei), care dădea spre stradă. O săptămână mai tîrziu, toate ferestrele erau prevăzute cu jaluzele albe și consiliul se întrunea din nou în această sală. El a asigurat consiliul că putea să discute cît vrea, întrucît nu va avea loc nici o scurgere de informații. Enigma fusese dezlegată: documentele secrete bătute la mașină în camera alăturată sălii de consiliu fuseseră fotografiate de la distanță, prin fereastră, cu aparate cu teleobiective puternice.

Imediat ce un document secret a fost redactat, materialele care au servit la elaborarea lui trebuie alese cu grijă: cele care urmează a fi păstrate vor fi îndosariate, iar celelalte (concep-tele, indigourile, clișeele, schițele, schemele etc.) trebuie distruse. Decît să scriem cu litere mari pe documente „SECRET”, cum fac unele întreprinderi, și să atragem astfel atenția asupra lor, mai bine am folosi un cod foarte discret, ne semnificativ, susceptibil să treacă neobservat și, în cele din urmă, cunoscut numai de angajați care au acces la el. Acesta poate fi un simplu punct pus într-un loc oarecare de pe document sau orice alt semn. Asemenea semne trebuie înlocuite cel puțin la un an o dată, cu altele.

Numai autoritatea care a hotărît categorisirea unui document ca secret poate autoriza reproducerea lui parțială sau totală. În acest caz, directorului apărării i se va comunica de ce a fost necesară reproducerea documentului respectiv, în câte exemplare s-a multiplicat și cine sînt cei care le-au primit.

Orice distrugere de documente secrete trebuie să facă obiectul unor procese-verbale care să fie semnate de două sau mai multe persoane (depinde de importanța lor), directorul apărării avînd obligația să efectueze modificările ce se impun în evidența sa.

— Transportul documentelor.

Se poate întâmpla ca în interiorul unei întreprinderi să fie transportate în același timp mai multe copii ale unui document. În fiecare moment trebuie să se știe cine sînt cei care le-au primit.

În unele întreprinderi s-a adoptat metoda folosită de Ministerul de Externe britanic, și anume, aceea de transportare a documentelor secrete în niște casete speciale ale căror chei le dețin numai angajații ce au acces la ele. În funcție de importanța secretelor, există mai multe categorii de casete. De exemplu, informațiile de cea mai mare importanță sînt transportate într-o casetă unică, ce are numai două chei: una dintre ele se află la primul ministru, iar cealaltă la ministrul de externe.

Cei care transporta documente secrete în afara întreprinderii trebuie să fie instruiți ca în caz de urgență să le distrugă. În acest sens, unele servicii sînt văzute să fie echipate de o manieră, încît operația de distrugere să se facă automat la deschiderea lor de către un altul sau prin apăsarea unui buton.

Folosirea în interiorul unei întreprinderi a documentelor secrete, de exemplu, la unele lucrări de atenuare, care să excludă pentru fiecare caz la parte restricții de acces la unele părți din documentele secrete, dacă este absolut necesar, pot fi folosite și de persoane cărora li s-a refuzat accesul la ele. Acestea trebuie însă fragmentate în așa fel, încît reconstituirea lor în întregime să fie, dacă nu imposibilă, cel puțin deosebit de dificilă și să necesite existența mai multor complici.

— Protecția fizică a documentelor.

În măsura în care acest lucru este posibil, documentele secrete trebuie să fie, așa cum am mai spus, reunite în locul cel mai bine apărat. Documentele nu trebuie scoase din locul unde au fost puse la păstrare decît în caz de necesitate absolută. În funcție de importanța unui document sau altul, deținătorul lui, în cazul în care pleacă în concediu, este bolnav etc., va trebui să-l dea în grija altcuiva sau să-l pună sub cheie în biroul său.

Cheile de la casele de fier, de la seifuri și de la birouri nu trebuie scoase niciodată afară din întreprindere. Directorul apărării trebuie să organizeze păstrarea lor la tabloul de chei. Sistemul cel mai simplu — și care a dat rezultate excelente — de apărare a lor împotriva unui eventual agresor constă în a numerota cheile de așa manieră, încît o persoană neavizată să nu poată descoperi căror încuietori le corespund. În plus, ele trebuie puse într-o casetă specială, care să fie supravegheată continuu.

Dacă este necesară o evacuare rapidă a locurilor în care se concentrează documente secrete (s-a produs un incendiu, o

inundație etc.), se vor lua toate măsurile, pentru a se preveni dispariția lor.

3. Măsuri privind materialele.

Dacă o bijuterie se poate pune la adăpost într-o căpetă, un Rolls Royce, un cal de curse sau niște blănuri prețioase vor fi mai greu de protejat în acest mod. La fel se întâmplă și cu materialele unei întreprinderi. De aceea, pentru a le asigura securitatea, serviciile de apărare trebuie să țină seama de o serie de factori, printre care : de îngrămădirea lor ; de schimbările de configurație pe care le comportă; de posibilitățile de sabotaj etc.

Este de la sine înțeles că în acest caz nu se pot da soluții standard. Fiecărui material „clasificat“, fiecărei etape a fabricării sale îi corespunde un ansamblu de măsuri proprii.

Apărarea materialelor presupune o organizare rațională, bazată pe fracționarea informațiilor combinată cu gruparea riscurilor.

În unele cazuri, de exemplu, e poate mai avantajos ca diferitele piese din care este alcătuită o mașină să se fabrice în ateliere îndepărtate unele de altele, sau să se creeze rupturi de circuit prin schimbări de denumire ori prin codificări succesive.

Cînd situația permite, se impune crearea de zone în care accesul este permis numai anumitor persoane și gruparea materialelor secrete în interiorul unui „perimetru de supraveghere“. Orice străin care ar dori să pătrundă în astfel de zone trebuie identificat, urmînd a se stabili dacă are o asemenea aprobare și din partea cui. Apoi, într-un registru special se trece ora de intrare în zonă și cea prevăzută pentru ieșire, oprindu-i-se, totodată, și actul de identitate, care-i va fi restituit la plecare.

Toate ieșirile „perimetrului de supraveghere“ vor fi prevăzute cu porți sau grilaje din fier, care vor sta tot timpul

închise. Nici un vehicul nu va putea intra și ieși de aici fără a fi controlat amănunțit.

În afara orelor de program, toate porțile trebuie închise, iar intrările și ieșirile din „perimetru“, dacă va fi cazul, se vor face printr-o singură poartă, pînă la cel puțin doi oameni.

Serviciile de securitate vor organiza ronduri la intervale neregulate de timp și de așa manieră, încît printr-un loc să se treacă de cîteva ori pe oră. Unele întreprinderi au instalat acest control cu sisteme electrice de alarmă, care permit depistarea exactă a locului unde a avut loc o agresiune. Paznicii pot fi înarmați sau nu ; aceasta depinde de caracterul secretelor pe care le apără, de modul cum este organizat sistemul de securitate, dar, mai ales, de hotărîrea ce o ia în acest sens conducerea întreprinderii. În multe locuri, cîinii sînt preferați armelor, întrucît ei simt imediat orice apropiere a cuiva de locul păzit și încep să latre, ceea ce le displace mult agresorilor.

Trebuie, în sfîrșit, conceput un sistem de apărare care să pareze orice manevră a agresorului, cum ar fi, de exemplu, atragerea paznicilor într-o anumită parte, pentru ca apoi atacul propriu-zis să se dea în cealaltă parte rămasă descoperită și care de fapt îl interesea.

— Transporturile.

Ca mai toți spionii, cei industriali evită, în măsura în care acest lucru este posibil, agresiunea în forță, iar în fața „bastioanelor“ pe care le reprezintă zonele rezervate vor căuta, de regulă, punctul slab.

De cele mai multe ori, materialele secrete sînt mai vulnerabile în timpul transportului. Un bun director de apărare se străduiește să le apere tocmai în aceste momente.

Însoțitorii și șefii de convoaie trebuie temeinic instruiți și verificați, iar orele precise și itinerarele pe care urmează a se face transporturile este indicat să fie comunicate în ultimul moment. De asemenea, pot fi prevăzute și itinerare ocolite, dacă este cazul, precum și plecarea concomitentă a două con-

voaie, fără ca șefii acestora și însoțitorii lor să știe în care anume din ele se află materialele ce trebuie apărute. O mașină pleacă înainte cu sarcini de cercetare, ca să deschidă drumul, iar o alta însoțește convoiul important. Înainte de plecarea convoiului, cei ce îl însoțesc primesc instrucțiuni precise cu privire la modul cum vor trebui să procedeze în cazul în care pe parcurs se întâmplă vreun incident.

Transporturile pe calea ferată se fac în vagoane sigilate, iar încărcările, descărcările și transporturile intermediare se efectuează întotdeauna în prezența unui expert al apărării, care are cunoștințe tehnice.

— Probele de încercare.

Probele de încercare a calității unor mașini, mai ales când se fac în afara întreprinderii, cer să se ia din vreme măsuri de apărare foarte complexe, întrucât posibilitățile de apropiere de ele ale unui eventual agresor sînt mult mai mari, iar elementele lor componente se găsesc reunite într-un ansamblu, pentru a da rezultatele scontate.

Aceste rezultate se cer și ele, la rîndul lor, să fie protejate. Totuși, în teren deschis, în public, deci, e mai greu să-i îndepărtezi pe curioși. Secretul acestor părți a operației depinde de modul cum este organizată ceea ce numim „apărarea activă”, despre care vom vorbi în continuare.

B APĂRAREA ACTIVĂ SAU CONTRASPIONAJUL

Cînd un hoț, în ciuda incuietorii de la ușa dv., a reușit să vă pătrundă în casă, dacă sînteți prezenți, încercați să-l împiedicați să vă ia ceva, iar dacă nu, înștiințați poliția și comunicați obiectul furat. Asta înseamnă că ați trecut de la apărarea statică sau pasivă — incuietorea de la ușa — la apărarea activă, adică la încercarea de a împiedica furtul sau de a recupera obiectul furat și la pedepsirea hoțului.

La fel se întâmplă și cu întreprinderile. Cînd se descoperă o acțiune a spionilor industriali, intră în joc apărarea activă

sau contraspionajul, care preia, într-un fel, ștafeta apărării statice.

În timp ce apărarea statică este continuă, cea activă nu intervine decît ocazional, pentru a lupta împotriva unui pericol grav. Scopul oricărui contraspionaj este, într-adevăr, acela de a lupta împotriva unor acțiuni sau intenții de spionaj, a cărei semnalare din timp este esențială, cel mai adesea, de buna funcționare a apărării statice.

Apărarea activă, în cazul întreprinderilor, diferă mult de cea care se execută atunci cînd s-a săvîrșit un simplu furt. Furtul unei informații, în măsura în care nu s-a săvîrșit prin efracție, în majoritatea țărilor occidentale nu constituie, așa cum am mai spus, un delict pedepsibil de lege.

Procesul de pregătire a unui act de contraspionaj începe cu luarea hotărîrii asupra modului cum va trebui să se acționeze și care trebuie să corespundă acțiunilor probabile ale agresorului. În cursul acestei faze, atacul trebuie parat, oarecum ca în jocul de șah, prevăzîndu-se reacțiile posibile ale adversarului, ripostele care pot fi date etc.

Într-o primă fază trebuie deci să se concentreze eforturile mai degrabă asupra acțiunilor agresorilor decît asupra lor înșile. De altfel, dacă agresorul aparține unei rețele sau dacă este manipulat de o organizație, scoaterea lui din circuit nu înseamnă și sfîrșitul operației, întrucît ea va fi continuată de alte elemente. Persoana în cauză poate reprezenta numai o verigă a unui lanț întreg, iar aceasta nu trebuie tăiată, întrucît prin ea se poate ajunge în vîrfurile organizației.

Înainte de a se lua deci o hotărîre, trebuie să se pună bine diagnosticul răului. În acest scop, va trebui să se răspundă în principal la următoarele întrebări :

— Cine este agresorul ? Îl putem localiza, identifica, cunoaște ? Este vorba de un angajat al întreprinderii, de un antreprenor sau de unul din afara ei ? Ce este el : un debutant, un amator, un „lup solitar” sau un agent al unei organizații ?

— Ce caută el : o informație tehnică, una comercială sau una financiară ? Caută o informație sau mai multe ? Este vorba de o singură agresiune sau de mai multe, simultane sau succesive ?

— Ce metode folosește : citirea, fotocopierea sau furtul documentelor ? Cine îi sunt complicii : un angajat al întreprinderii, un reprezentant sau un stagiar ? Agresiunea ar fi putut fi descoperită mai devreme ? A cui e vina că s-a putut comite agresiunea ?

— Ce a urmărit agresorul prin comiterea agresiunii : să obțină informații pe care să le vândă altcuiva ? Să fabriceze un produs asemănător sau chiar identic ? Să împiedice apariția pe piață a unui produs asemănător cu al său ?

Descoperirea unei agresiuni produce mai întâi stupefacție, apoi panică, atunci când direcțiunea se simte tentată să se ocupe singură de afacere și să strice totul. În aceste momente, directorul apărării trebuie să se considere un comandant de bord chemat să mențină drept cîrma navei sale. De altfel, în clipe ca acestea nu mai este timp de făcut reproșuri, ci nava se află în pericol trebuie să te ocupi de înlăturarea avariilor, iar dacă a luat foc, încerci să-l stingi ; analizele și cercetarea cauzelor se fac după aceea.

În caz de descoperire a agresiunii se impune a se acționa mai întâi pentru asigurarea secretului, bineînțeles în măsura în care acest lucru mai este posibil. De multe ori mai ai timpul necesar să-l faci pe agresor să creadă că n-a fost descoperit. Altfel risți fie să precipiți apariția răului, fie să-l ocolești pentru un moment : or, scopul este să-l înlături definitiv.

Pe urmă, directorul apărării are tot timpul să treacă la apărarea activă. Se va merge chiar, dacă este nevoie, pînă la a se face unele sacrificii, care ar putea consta, de exemplu, în încetinirea producției sau în întirzierea pentru un timp a livrărilor de materiale. Dacă agresiunea a fost prea periculoasă, de comun acord cu directorul apărării se poate face apel la experți. În acest caz, este bine ca legătura cu experții să

se ia nu direct, prin telefon sau scrisoare, ci mai degrabă prin intermediar.

Contraspionajul seamănă cu o partidă de șah jucată de directorul apărării cu un adversar care, chiar dacă își începe lupta cu mijloace cunoscute — cum ar fi, de exemplu, deschiderea — pe urmă nu va mai proceda la fel.

În contraspionaj există trei moduri de a lupta împotriva unei agresiuni : neutralizînd adversarul, decepționîndu-l sau luînd contramăsuri împotriva lui.

Să luăm un exemplu foarte simplu și să vedem cum se poate aplica la el fiecare din aceste trei elemente ale apărării.

Să ne imaginăm că serviciul apărării unei întreprinderi descoperă microfoane ascunse în sala de consiliu unde au loc consfăturile directoriale. Neutralizarea adversarului ar consta în a detecta microfoanele și a le face inofensive. Decepționarea lui ar însemna ținerea de ședințe false, în vederea inducerii sale în eroare. Contramăsurile ar fi cele de bruiere a transmisiunilor, pentru ca adversarul să nu înțeleagă nimic.

În continuare, să vedem principalele caracteristici ale acestor elemente ale apărării, care, în practică, pot să se completeze sau să se substituie unele altora.

1. Neutralizarea are ca obiect să anihileze ori să slăbească o poziție sau un avantaj deținut de un adversar. Ea se exercită fie direct (descoperind și făcînd inutilizabile microfoanele), fie indirect, luîndu-i-o înainte adversarului în altă parte : el își dă seama atunci că drumul i-a fost barat și nu mai poate progresa. Dacă, de pildă, apărarea a stabilit că agresiunea este săvîrșită de un concurent cunoscut, acțiunea lui poate fi neutralizată prevenindu-l că se expune unor pericole care i-ar putea produce neplăceri (de exemplu, acțiunea lui poate fi făcută publică, fiind posibilă sprijinirea cu probe a campaniei de presă). Există o mie și una de metode pentru a-l face pe agresor să înțeleagă că există un plan de contraatac. Cea mai elegantă — în același timp și cea mai discretă — constă în a lăsa impresia că informația a fost culeasă datorită existenței

unei neglijențe din partea cuiva din întreprindere. Bluful face parte din arsenalul apărării: totul este să știi să te servești de el și, mai ales, să iei toate măsurile care se impun: altfel, el devine o armă cu două tăisuri.

Neutralizarea are loc, de obicei, în mod deschis. În această situație, apărarea se străduiește să facă cunoscut sau să lăsa să se presupună că atacul a fost detectat și că măsurile luate vor permite stăvilirea înaintării agresorului.

În practică, apărarea își rezervă întotdeauna una sau mai multe posibilități suplimentare de manevră ținute secrete, aceasta pentru cazul în care agresorul nu s-ar considera neutralizat și ar merge mai departe. Asemenea manevre pot fi concepute, de exemplu, sub forma unor capcane destinate să-l compromită pe adversar. (Mai departe vom vedea ce măsuri de precauție trebuie luate când se instalează asemenea capcane).

Cele două faze esențiale ale spionajului sînt căutarea informației și transmiterea ei. Contraspionajul e bine să intervină cît mai curînd posibil, dacă se poate chiar în prima fază.

Căutarea informației se face, de obicei, în mai multe etape, fiind rare cazurile cînd o informație de valoare poate fi culeasă în întregime dintr-o dată de către un singur spion industrial. Acest lucru este dificil chiar și în cazul unei victime nu prea bine organizate. Căutarea este o muncă minuțioasă, progresivă și mereu frînată de măsurile de apărare statică.

Oricare ar fi stadiul la care a ajuns agresorul, prin această progresare lentă apărarea va putea neutraliza spionajul.

Iată un exemplu recent. Unei firme i s-a furat un document tehnic referitor la o inovație ce interesa marele public. Firma ținea totuși ca informația să rămînă secretă pînă la epuizarea completă a produsului pe care această inovație avea să-l înlocuiască. Serviciul de securitate a conchis că informația tehnică nu prezenta nici un interes pentru concurență, ci, mai degrabă, pentru presă. Un articol într-un ziar pe marginea inovației respective ar fi făcut ca publicul să nu mai cumpere vechiul produs și să aștepte apariția celui nou.

Informația trebuia deci neutralizată. Soluția adoptată ne amintește de jocul de șah. Ea a constatat în următoarea operație:

Firma s-a adresat poliției cu o plîngere în care arăta că a suferit un furt prin efracție. Ca probe prezenta lipsa documentului și existența unor urme clare de efracție la o ușă și la o fereastră. Totodată, plîngerea menționa într-un fel foarte precis natura documentului furat. În sfîrșit, plîngerea a fost făcută cunoscută cît mai multor persoane posibil. După aceasta, nici un ziar nu și-ar mai fi permis să publice informația și să riște astfel o acțiune cu caracter judiciar. Ne îndoim că urmele infracțiunii au fost lăsate de hoț, dar așa este contraspionajul!

2. **Decepționarea** are ca scop să-l „intoxice” pe adversar cu informații în întregime sau parțial false. Derutat în acest fel, agresorul își îndreaptă atenția și eforturile spre locuri greșite și la momente nepotrivite. Planurile de decepționare se aplică, de exemplu, în timpul executării unor experiențe, al lansării unor produse noi, al campaniilor publicitare etc.

Orice plan de decepționare cere o elaborare minuțioasă și îngrijită. Falsele informații pe care le conține trebuie să pară nu numai adevărate, dar să și reziste la un examen aprofundat și să corespundă activităților și aparențelor exterioare, dacă nu chiar interioare, ale întreprinderii.

În unele sectoare comerciale în care apărarea statică este dificil de adaptat sau unde directorii, considerînd că ar fi destul de greu de păstrat unele secrete, renunță pur și simplu la orice măsură de protecție, decepționarea merită să ocupe locul ce i se cuvine.

Punerea în practică a unui plan de decepționare trebuie să fie la fel de minuțioasă ca și conceperea lui. De exemplu, să fie la fel de minuțioasă ca și acoperirea, iar marfa cum-deplasările comercianților trebuie acoperite, iar marfa cum-deplasările este necesar să ajungă la destinație pe căi oculte și sub diverse mărci. Se poate merge chiar pînă acolo încît să se schimbe forma coletului. De asemenea, se pot prevedea unul

sau mai mulți recepționeri intermediari. În alte cazuri, este nevoie ca unele persoane să facă anumite deplasări, în vederea punerii în aplicare a operației de decepționare.

3. Contramăsurile constau în a limita efectele unei agresiuni, lăsând procesul de spionaj să-și continue cursul. Am văzut, de exemplu, că uneori microfoanele instalate de adversar pot să nu fie scoase din funcțiune, și aceasta din două motive: a) pentru ca adversarul să nu știe încă precis că este urmărit și b) pentru a permite serviciului apărării să afle cît mai multe date despre identitatea agresorului, despre metodele folosite de el, ce îl interesează indeosebi, pentru cine lucrează etc.

Problema care se pune în acest caz este aceea de a nu se schimba nimic care ar putea fi observat de adversar. Astfel, ședințele vor continua să se țină ca de obicei în sala de consiliu, dar avîndu-se grijă ca problemele abordate să nu fie de o oarecare importanță, să nu-i fie totuși cunoscut fel de folos agresorului. De la caz la caz, bruiajul poate fi folosit, dar cu grijă: de exemplu, pe timp de iarnă, sub pretextul că încălzirea centrală se face în mod defectuos, se va putea folosi un radiator electric, iar pe timp de vară, cînd ar fi prea „cald“, un ventilator. În timpul cît funcționează unul sau altul dintre aceste aparate, cineva va bruiia conversația. Adversarul va crede astfel că este vorba de un bruiaj intenționat, datorat folosirii aparatelor. Unele întreprinderi fac sistematic bruiaj, indiferent dacă știu sau nu că au fost instalate microfoane.

Uneori, contramăsurile pot lua aspectul unei capcane.

Dacă, de exemplu, un serviciu de securitate dă la cunoscut un inginer sau altul din firma pe care o apără transmite în străinătate informații, iar agentul este cunoscut, el poate să curme agresiunea sau s-o lase să-și urmeze cursul, pentru a încerca să afle răspunsuri precise la unele întrebări ca acestea: Care sînt informațiile ce îl interesează cel mai mult? Ce destinație ia fiecare dintre ele? În ce scop sînt culese asemenea date etc.?

După ce a făcut un studiu amănunțit asupra informațiilor pe care le deține, a personalității agresorului, a cunoștințelor sale tehnice, a obiceiurilor și a modului cum își folosește timpul, serviciul de securitate îi întinde o cursă, fie în interiorul întreprinderii, fie în afara ei. Aceasta este o chestiune de imaginație și de experiență.

Capcana trebuie să fie bine pusă la punct și, dacă este posibil, să fie folosită pentru prima oară într-o asemenea împrejurare. Dacă a mai fost folosită și în alte situații, iar agresorul este la curent cu aceasta, contramăsura luată se poate solda cu un eșec: agresorul va bănuși repede că a fost descoperit și va lua astfel măsuri pentru o mai bună conspirare a acțiunilor, dacă nu chiar de renunțare la ele. Totuși, în anumite cazuri și după un timp oarecare, acțiunea de întindere a unei astfel de curse poate avea sorti de izbîndă, dacă se reușește ca agresorul să fie scos din „amortire“, fie direct, fie printr-una din legăturile sale, atunci cînd acestea se cunosc. „Dezmortirea“ constă, în principal, în a-l face pe agresor să se miște: de exemplu, ajutîndu-l să restabilească unele contacte (difícil de realizat) și atrăgîndu-l într-o altă direcție, care i s-ar părea mai sigură. Trebuie, de asemenea, procedat de așa manieră, încît să nu fie necesară scoaterea din luptă a adversarului înainte de a-i cunoaște pe toți complicii, metodele și mijloacele de acțiune.

În practică, afacerile de contraspionaj industrial sînt foarte complicate. De multe ori, manevrele sînt delicate din cauza inexistenței informațiilor complete despre agresor, a scepticismului unora, a ignoranței și a neglijenței altora — în realitate, cel mai adesea, toate acestea nu sînt decît un fel de complicitate — din cauza, în sfîrșit, a unor probleme personale: prietenii, gelozii, meschinării, rivalități, adică șantaj etc.

1. Formarea personalului.

Pentru ca o apărare să fie eficace, trebuie ca toți cei interesați să participe și, mai ales, să creadă în ea.

Dacă este întrebat omul de rând care este părerea lui despre spionajul industrial, va suride și va spune că există peste tot bandiți, oameni fără căpătii, dar că aceștia nu sînt mai spioni decît portăreasa lui, atît și nimic mai mult !

La nivelul conducerii întreprinderii și al unor servicii, situația se schimbă într-o oarecare măsură : aici se crede mai mult în posibilitatea existenței unor spioni, dar nu în țara respectivă și nu într-un număr prea mare. Dacă se încearcă să li se explice că acest lucru este un fapt dovedit, în mintea lor se vor gândi : „S-ar putea să fie adevărat, dar nu în țara noastră, nu în întreprindere la noi“.

Experții în psihologie știu că, pentru a-i face pe oameni să constate ceva sau cel puțin să creadă în acel lucru, există două procedee : cel al repetării, al reluării sistematice a unei lozinci sau a unei devise, și cel care constă în a le face pe persoanele vizate să creadă că au descoperit un adevăr, o idee interesantă.

Primul procedeu a stat la baza propagandei germane din timpul celui de-al doilea război mondial.

Cel de-al doilea procedeu, folosit adesea de B.B.C. în timpul ultimului conflict (amintim, în acest sens, emisiunile franceze de la Londra), se bazează pe fapte reale, pe fapte care pot fi, în general, verificate.

În acest caz, scopul urmărit este cu atît mai ușor de atins cu cît subiectul crede că a ajuns și el, prin mijloace proprii, la aceeași concluzie. De aici pînă la a face să se admită falsul prin utilizarea adevărului, nu mai este, bineînțeles, decît un pas, și unii nu se sfîșesc să-l facă. Dar nu de această problemă vrem să vorbim acum.

Cînd o întreprindere va înțelege și va admite că este necesar să-și organizeze apărarea împotriva spionajului industrial,

directorul apărării, după ce a luat toate măsurile de păstrare a secretelor în locuri special destinate acestui scop, va trebui să convingă întregul personal de următoarele adevăruri : a) spionajul industrial există și, ca atare, apărarea împotriva lui este necesară ; b) încăperile în care se păstrează documentele sînt practic inutile, dacă nu sînt apărate.

Educarea personalului în acest spirit se poate face prin discuții de la om la om, prin conferințe la diferite niveluri, prin instruirea periodică a celor care au acces la documente secrete.

Convorbirile personale și conferințele nu trebuie, mai ales la început, să capete aspectul unor dădăceli. Este indicat ca ele să aibă loc în timpul programului și, dacă este posibil, să fie benevole ; în acest fel, personalul va participa la ele cu mult mai multă plăcere și psihologii știu că în asemenea împrejurări oamenii sînt mai „deschiși“.

Este bine ca începutul acestei instruiri să-l constituie o conferință generală pentru întregul personal. Există cazuri de întreprinderi care folosesc sfîrșitul după-amiezii de lucru în acest scop și invită la asemenea acțiuni pe membrii de familie ai salariaților. Cînd întreprinderea nu poate în nici un chip să oprească lucrul, se organizează două conferințe, una după alta.

Prima dintre conferințe, ținută de unul sau mai mulți experți, trebuie să fie captivantă, bogată în anecdote și, dacă este posibil, însoțită de unele mici demonstrații. Ea trebuie să vizeze realizarea următoarelor scopuri principale :

— să demistifice spionajul, așa cum îl vîd romancierii și cineaștii, și să-l apropie de realitate ;

— să-i facă pe oameni să-și formeze o imagine cît mai reală despre adevăratul spion (cine este acesta, ce metode și procedee folosește etc.) ;

— să prezinte modul de organizare și cel de acțiune ale unor organisme de informații ;

— să-i lămurească pe oameni cum și de ce culegerea de informații cu caracter economic ocupă un loc central în activitatea spionilor ;

— să arate care sînt mijloacele cele mai eficace pentru apărarea unei întreprinderi împotriva spionilor industriali;

— să demonstreze cum poate să se apere o întreprindere.

Cînd se ajunge la stadiile instruirii la diverse niveluri sau grupuri ale întreprinderii, trebuie alese pentru demonstrații exemple în raport cu activitățile acesteia.

Se vor găsi unele informații care nu mai sînt secrete și de care auditorii au cunoștință. În continuare se alege una din aceste informații, se arată care este importanța ei în bunul mers al întreprinderii, se descompune în părțile sale constitutive, care pot fi secrete, și se arată apoi modul cum pot fi sustrase și ce consecințe pot avea aceste sustrageri. Se va demonstra, de asemenea, modul cum o informație secretă, descompusă în mai multe părți, poate ieși afară din întreprindere, cel mai adesea datorită unor oameni care în fapt n-au vrut să-i facă nici un rău acesteia.

În acest fel, auditoriul va înțelege ce consecințe poate avea pălăvrăgeala și va fi pus în gardă împotriva solicitărilor de orice fel.

Auditoriului i se va vorbi, de asemenea, despre modul cum procedează spionii pentru a determina victimele să le furnizeze informații secrete. Aceste procedee merg de la solicitări simple și fără intenții răutăcioase aparente — dar tot atât de utile pentru spionii industriali, cum ar fi: „Mie poți să-mi spui fără frică asta...”, sau, flătindu-l: „Tu, care ești cel mai bine la curent cu aceste lucruri...” — pînă la cele mai directe, care dovedesc o adevărată tehnică, binecunoscută de specialiști.

În această direcție, auditoriului i se va explica modul cum se desfășoară operația: prima fază, care este limitată la un contact cît mai cordial posibil; cea de a doua, care cuprinde și ea mai multe etape: acordarea de cadouri, promisiunea obținerii unor avantaje etc. și apoi cererea de informații profesionale compromițătoare; cea finală, în care se ajunge la cereri de date strict secrete în schimbul unor cadouri și sume de bani din ce în ce mai importante etc. Ajunsă în acest stadiu sau și

ceva mai devreme, victima nu mai poate da înapoi, chiar dacă a observat pericolul la care se expune: agresorul deține o poziție prea solidă, iar posibilitatea succesului șantajului este deja evidentă.

La sfîrșitul conferinței se va demonstra că, totuși, șantajul poate fi compromis, dacă victima comunică la timp directorului apărării presiunile la care este supusă. Acesta cunoaște multe din metodele folosite de spioni pentru identificarea de surse de informații și de compromitere a lor și va face tot ce depinde de el ca să ferească victima de un eventual șantaj.

2. Instruirea directorilor de întreprinderi.

De cele mai multe ori, și asta fără ca ei să-și dea seama, cei care sînt mai expuși agresiunilor spionilor industriali sînt directorii. Spionii industriali știu că, cu ajutorul tehnicii sau făcîndu-l să vorbească pe un funcționar ori altul, nu obțin decît un fragment din ceea ce i-ar interesa. Pe cînd, dacă reușesc să-l recruteze pe un director, obțin mai multe fragmente deodată, dacă nu chiar totul. Posibilități de a-i contacta există, căci ei călătoresc foarte mult și acceptă adesea unele invitații.

Cu ocazia unor vizite sau mese de afaceri, ei sînt ascultați cu luare aminte, flatați și solicitați să facă unele mici „servicii”.

Un om care s-a obișnuit să arunce la întâmplare năcurile de țigări sau chibriturile nestinse poate să-și cumpere chiar și o duzină de extingătoare, că tot degeaba. La fel și în cazul apărării secretelor. Ar fi o absurditate din partea unui director să organizeze apărarea informațiilor întreprinderii sale fără ca el să fie primul care să respecte instrucțiunile date. Trebuie deci ca și el să fie supus unei anumite instruirii. Există totuși un curios contracurent, care ia naștere din nevoia de a comunica.

Directorii care participă la diverse negocieri de fuziuni de întreprinderi sau de absorbire a unora de către altele, de exemplu, trebuie să știe să aprecieze just ce poate fi comunicat sau nu într-un anumit stadiu al tratativelor.

Pentru a-și duce la bun sfârșit sarcinile ce le revin, ei trebuie să recurgă la o strategie care cere cînd apărarea unor informații, cînd comunicarea altora. Un program de acțiune ținut secret poate eventual să ducă la o surpriză sau, dimpotrivă, poate permite să se evite panica. Interlocutorul care este prins mereu descoperit în timpul convorbirilor se află întotdeauna în stare de inferioritate.

Directorii trebuie să înțeleagă faptul că, dacă pot să treacă unele din sarcinile ce le revin asupra colaboratorilor, nu același lucru trebuie să se întâmple și cu datoria lor primordială de a apăra întreprinderea. Această datorie nu trebuie să se limiteze numai la orele de serviciu, ci să se îndeplinească tot timpul. Nici o secretară, oricît de pregătită și de bine intenționată ar fi ea, nu va putea să-l împiedice pe director să comită vreo imprudență în timpul unei convorbiri cu un interlocutor sau la o recepție mondenă, după cum nu va reuși nici să-l facă să renunțe la ideea ducerii de documente secrete acasă, dacă el nu se ferește singur și încalcă regulile de securitate stabilite.

3. Cunoștințele și misiunile directorilor apărării.

Acești funcționari, care din totdeauna nu pot să dea maximum de randament decît în măsura în care se reușește distrugerea cu succes a miturilor și prejudecăților ce mai există în privința ei. De multe ori, este destul de greu de găsit o persoană care să corespundă unei asemenea funcții, unii văd în această specialitate o predică în vîntul carierei lor; alții se tem de o schimbare de atitudine, ca să nu spunem de o oarecare neîncredere din partea colegilor sau a subordonaților lor.

Din fericire, concepția modernă a apărării integrate este pe cale de a înlătura majoritatea acestor obstacole. Un director de apărare nu trebuie să fie nici șef de pază, nici pastor și nici un funcționar al unei administrații să discute accidente din întreprindere cu companiile de asigurări. Pentru a fi la înălțimea sarcinilor ce îi revin, el trebuie să posede o vastă cultură generală, să fie un bun tehnician și să fie mereu la curent cu tot

ce se întîmplă în întreprindere. Misiunea lui de bază constă în a determina riscurile, în a organiza apărarea și strategia acestei apărări.

Determinarea și evaluarea riscurilor necesită, așa cum am văzut, o cunoaștere aprofundată a întreprinderii. În ce privește strategia apărării, ea se aseamănă cu strategia economică a întreprinderii, de care mai întotdeauna este strîns legată. Ea trebuie să facă față oricărei situații noi intervenite ce ar pune în pericol secretele întreprinderii.

Practic, directorul apărării trebuie să corespundă fiecărei faze a producției, pentru a preveni scurgerile de informații. Pentru a se achita cu succes de această sarcină, directorul apărării trebuie să cunoască bine atît întreprinderea pe care este chemat s-o apere, cît și mijloacele și metodele folosite de spionii industriali în culegerea de informații.

Directorul apărării trebuie să cunoască în aceeași măsură atît tactica adoptată de adversar, cît și posibilitățile pe care le are de a cîștiga bătălia. Numai așa va putea să-i contracareze acțiunile.

4. „Ajutorii“ directorului apărării și instruirea lor.

Aceștia sînt funcționarii aleși dintre cei ce dețin o parte din secrete în virtutea funcțiilor pe care le ocupă ori au poziții ce le permit să aibă un asemenea acces. Ei sînt, într-un fel, ajutorii directorului apărării, fiecare răspunzînd de un sector de muncă sau de o zonă geografică unde se concentrează date secrete și asigurînd punerea în aplicare a măsurilor de apărare.

Pentru a-și duce la bun sfârșit misiunea ce le revine, ei trebuie să fie bine pregătiți din punct de vedere profesional și să aibă unele cunoștințe din domeniul securității. Pregătirea lor în acest ultim domeniu trebuie să se îndrepte în direcția detectării oricăror semne de natură să indice existența unei agresiuni, precum și în aceea a descoperirii metodelor de culegere a informațiilor de către spionii industriali.

Instruirea „ajutorilor” directorului apărării poate să se realizeze pe calea efectuării unor stagii pe lângă alți „ajutori”, care au câpătat deja o oarecare experiență în munca de apărare a secretelor întreprinderii. Dar, ar fi mai simplu — și poate și mai eficace — să se organizeze o serie de conferințe, în care să se prezinte și unele exerciții practice. Și, cum tehnica culegerii de informații și de apărare a lor evoluează tot atît de repede ca și industria modernă, reciclarea periodică este de dorit.

5. Instruirea funcționarilor care au acces la date secrete.

În orice întreprindere există un număr oarecare de persoane vulnerabile, respectiv cele care lucrează cu date secrete. Pentru un spion industrial descoperirea lor este relativ ușoară și foarte adesea ele sînt contactate direct sau indirect, după ce s-a făcut în prealabil apropierea obișnuită de care am vorbit. Este deci nevoie ca ele să fie prevenite asupra pericolelor care le pindesc, dindu-li-se sfaturi practice, care să difere de la un loc la altul.

Secretarele directorilor, de exemplu, trebuie instruite să distrugă toate adnotările secrete, indigourile și panglicile consumate de la mașinile de scris, să fie precaute în întîlnirile cu necunoscuți etc.

În ceea ce-i privește pe șefii serviciilor de cercetare, aceștia trebuie instruiți cum să-și fracționeze informațiile, cum să se comporte în timpul unor întîlniri de afaceri sau particulare, cum să distragă atenția interlocutorilor de la problemele de muncă, cum să facă să dispară orice urmă de reziduuri, deșeuri, rebuturi etc.

Toate acestea, foarte adesea subestimate, constituie totuși baza însăși a unei apărări serioase.

6. Instruirea paznicilor și a supraveghetorilor.

Paznicii și supraveghetorii, în cea mai mare parte a lor, nu sînt instruiți în privința prevenirii scurgerilor de informații. Li

se cere doar să fie prezenți la anumite ore la serviciu și nu li se spune altceva nimic decît că să nu dea nimănui voie să intre în întreprindere în afara orelor de program și să facă totul obișnuit pentru a se asigura că nu s-a strecurat nici un hoț înăuntru și nu s-a produs nici un incendiu.

Orice spion industrial știe că, pentru o primă explorare, nouă din zece paznici de noapte sînt oameni corespunzători; sînt sociabili, fiind gata să furnizeze o serie de informații la prima vedere neînsemnate : numerele de telefon ale unor cadre, amplasarea anumitor ateliere sau clădiri, uneori chiar și parolele lor de recunoaștere !

Este cunoscut cazul unui spion ce a acționat sub acoperirea de ziarist care își propusese să scrie un articol despre paznicii de noapte. Pe această cale, el a obținut planul complet al amplasării diferitelor încăperi ale unei întreprinderi — pe care paznicul avea instrucțiuni să nu-l dea decît pompierilor în caz de incendiu —, adresele și numerele de telefon ale tuturor directorilor și șefilor de servicii, precum și o listă completă a personalului.

Efectuarea instruirii necesare — care este relativ simplă — a paznicilor și supraveghetorilor trebuie considerată ca fiind o chestiune esențială : ei constituie un element important al apărării în timpul cînd ceilalți salariați nu sînt la serviciu.

Cel mai bun mijloc de instruire este pregătirea în timpul serviciului și, indeosebi, noaptea, printr-o serie de explicații scurte, urmate de exerciții practice. Ei vor învăța astfel foarte repede cum trebuie să reacționeze față de un vizitator curios, de un pretins director sau de un „plimbăreț” ce mai întîrzie în drum spre casă și care are poftă să stea de vorbă cu cineva. Totodată, vor învăța și cel mai bun mijloc de a reacționa în caz de pericol, precum și faptul că nu este indicat să-și piardă timpul prin ronduri nejustificate.

Un paznic bine instruit va ști întotdeauna cum să evite conflictul cu agresorul său. Aceasta cu atît mai mult cu cît, conform unor statistici, majoritatea paznicilor sînt în vîrstă și,

ca atare, nu se pot lupta cu oameni bine antrenați și cu o forță fizică superioară lor. Chiar paznicii înarmați nu sînt de temut pentru un expert în acest gen de luptă, nemaivorbind de faptul că mulți dintre ei nici măcar nu știu cum să se folosească de arme.

În unele țări, paznicii de noapte sînt dotați cu fluieri de polițiști, care pot fi folosite cu succes în cazul cînd întreprinderea se află în pericol. De asemenea, ciinii sînt în unele situații mult mai eficaci decît armele de foc.

D. PRODUSUL NOU ȘI SISTEMUL DE APĂRARE A LUI

Înainte de a încheia acest capitol să ne referim pe scurt la cîteva probleme mai deosebite referitoare la apărarea produsului nou.

Pentru majoritatea întreprinderilor, divulgarea prematură a informațiilor referitoare la un produs nou constituie un pericol serios: acesta poate merge de la diminuarea simțitoare a cifrei de afaceri pînă la pierderi grave, uneori chiar catastrofale. După mîinile în care cad, informațiile divulgate sînt exploatate în diverse feluri, și pierderilor comerciale imediate li se pot adăuga repercusiuni financiare, dificultăți în lichidarea stocurilor produsului vechi, afectarea prestigiului întreprinderii, cîștigarea unor poziții mai bune de cître concurență pe aceeași piață etc.

Apărarea efectivă a noului produs este necesar să înceapă încă de la conceperea lui; asta înseamnă că directorul apărării trebuie să fie la curent cu fiecare stadiu de fabricare, explicîndu-se, astfel, de ce se impune ca el să ia parte la toate dezbaterile de producție din întreprindere, pînă la cel mai înalt nivel.

Ideea originală și primele studii sînt automat protejate de sistemul general de apărare statică al întreprinderii, care acoperă locurile de studii și cercetări. Se poate întîmpla totuși ca cel care a avut ideea originală să fie cineva din afara întreprinderii. În această situație, directorul apărării trebuie să se stră-

duiască să afle dacă n-o mai cunoaște și altcineva; în caz afirmativ, el trebuie să avertizeze imediat conducerea întreprinderii.

Se știe că un produs foarte diferit, dar răspunzînd aceluiași motivații, poate deveni un redutabil rival; or, un asemenea produs poate foarte bine să fie elaborat plecîndu-se de la elemente de informație slab apărute.

Programul de apărare va trebui să se aplice la toate stadiile de studii și fabricare, pînă la punerea noului produs în vinzare. El începe cu o serie de studii preliminare, care vor permite să se stabilească reguli de apărare pentru fiecare etapă.

Cînd există deja un sistem de securitate, este suficient, mai ales la început, ca informațiile referitoare la produsul nou să fie incluse în circuitul acestuia. Nu mai rămîn de rezolvat decît problemele care îi sînt caracteristice: importarea unor piese din străinătate, cumpărarea eventuală de materii prime etc.

În practică rar se întîmplă ca un program de apărare să nu sufere unele modificări. În fiecare etapă intervin elemente noi, uneori chiar schimbări de program, care necesită modificarea măsurilor de protecție existente sau luarea altora suplimentare.

Cînd serviciul de apărare a conceput și pus în practică un program de asigurare a securității unui produs, el trebuie să-l urmărească atîta timp cît există date secrete. De asemenea, este necesar să verifice continuu eficacitatea programului, asigurîndu-se că măsurile luate nici nu împiedică și nici nu încetinesc activitățile întreprinderii.

Iată, cu titlu de exemplu, cum a organizat o firmă prevenirea scurgerilor de informații privind fabricarea și apariția pe piață a unui nou model de țigări, printr-un plan de decepționare.

Pentru a se evita orice surpriză din partea concurenței, planul de decepționare a fost elaborat în cel mai mare secret. la sediul firmei, într-o suită de birouri fără telefon și cu uși fără sonerii, ce nu se puteau deschide decît cu ajutorul unor chei speciale și care se reînchideau automat. Cu excepția celor care elaborau planul, nimeni nu avea acces în încăperile res-

pective. În plus, cel puțin o dată pe zi, un expert înarmat cu aparate adecvate venea să detecteze eventualele microfoane.

Împotriva scurgerilor de informații pur întâmplătoare, noul model a primit două nume de cod : Dynamo și Autobahn. Astfel că, în conversațiile și corespondența cu antreprenorii, firma folosea pentru produsul nou termenul Dynamo, iar corespondenții pe celălalt.

În sfârșit, pentru a se dejuca orice tentativă serioasă de agresiune din partea unui spion sau a unui grup de spioni industriali, preparativele lansării noului produs s-au făcut în diverse locuri : textele și desenele au fost elaborate la Zürich, primele modele au fost experimentate în Țările de Jos, fotografiile și clișeele care le reprezentau au fost făcute la Paris etc.

În ciuda tuturor acestor precauțiuni, au existat totuși câteva mici alarmări; cea mai îngrijorătoare a fost aceea când, în timpul transportului între Londra și Paris, a dispărut un colet cu pachete goale de țigări, care urmau să fie fotografiate. Conținutul coletului, ambalat cu grijă și prevăzut cu numeroase sigilii secrete (pentru a se vedea dacă a fost sau nu deschis în timpul transportului), fusese înlocuit cu alte materiale de aceeași greutate.

Se presupune că coletul respectiv fusese înlocuit cu un altul sigilat la fel de către niște traficanți de țigări, care credeau că în acest fel fac o afacere bună. Când n-au găsit în colet decât pachete goale, nu și-au dat seama ce descoperire făcuseră și ce venit le-ar fi putut aduce aceasta. Temându-se că li s-a întins o capcană, au distrus coletul.

Secretul a fost deci bine păstrat, pentru că cei care l-au furat n-au fost niște spioni industriali, ci niște hoți obișnuiți !

VIITORUL

Existența oricărui comerț sau industrii de astăzi este o luptă contra cronometru. Altădată, un industriaș își putea permite să aștepte să vadă de ce are nevoie consumatorul, pentru ca apoi să fabrice produsul pe îndelete. Astăzi, pentru a supraviețui, el trebuie să știe care vor fi nevoile consumatorului de mâine, de poimâine, ale celui din viitorii cinci sau chiar zece ani, el trebuie apoi să poată fabrica dinainte ceea ce astăzi este greu vandabil, dar va fi vândut cu preț bun mâine sau mai târziu; în sfârșit, el va trebui să fie în măsură să capteze, să orienteze gusturile și dorințele consumatorului pentru a putea la momentul oportun, la ora H, nici prea devreme, nici prea târziu, să-și lanseze produsul.

A fost, de asemenea, un timp când în multe întreprinderi era posibil să se întârzie, să se împiedice chiar progresul tehnic, pentru a se putea vinde unele produse, care altfel s-ar fi demodat și deci n-ar mai fi putut fi comercializate. Astăzi, acest lucru este din ce în ce mai greu. Cel mai bine este să se prevadă gusturile, nevoile și dorințele unei societăți consumatoare viitoare, dar să se prevadă bine. De exemplu, fabricarea de mașini de spălat veselă este din zi în zi mai rentabilă. Prevăzând această cerere, fabricanții, cu ajutorul publicității, au întreținut-o cu grijă, au cultivat-o și au făcut-o să înflorească. Dar ei știu foarte bine că peste câțiva ani, relativ puțini, evoluția

comerțului alimentar, a modului de a trăi și de a mânca va face ca vesela actuală să nu se mai găsească decât în muzee. Astăzi, de altfel, multe alimente, după cum știm, sunt vindute în veselă care se aruncă după ce este folosită. De aceea, fabricanții se gîndesc deja la inventarea de alte modele de mașini, care să pregătească, să fiarbă, să reincălzească mîncarea ce va fi consumată de către familiile de mîine. Cît despre vînzătorii de veselă care nu se gîndesc la această perspectivă, vor fi obligați să dea faliment.

Alt exemplu : consumul de tutun este peste tot, în fiecare zi, mai important, mai mare. Totuși, așa cum susține, de altfel, și unul dintre cei mai mari fabricanți englezi de țigări, va veni o vreme cînd lumea nu va mai fuma. De pe acum se cunoaște că unii specialiști ai acestei firme care au inventat extraordinarele mașini de fabricat țigări și de împachetare a lor, lucrează la niște proiecte de mașini pentru fabricarea unor parfumuri, creme de față, săpunuri și a unor noi modele de ambalaj, total diferite de cele existente. Natural că spionii industriali mișună în jurul acestor proiecte ca viespile în jurul unui borcan cu dulceață.

Pentru cine lucrează ei oare ? Pentru cei care au nevoie să știe, căci, pentru a supraviețui, trebuie să afli nu numai ce pregătesc concurenții direcți, ci și cei ale căror fabrici vor putea fi reprofileate mîine pe producția ta.

Ca să răspundem acestei necesități de informare, trebuie să recurgem la cercetarea piețelor, la identificarea și studiul unor statistici și bilanțuri, să descoperim care vor fi nevoile, gusturile și înclinațiile consumatorului de mîine. Este, de asemenea, bine să se afle ce gîndesc, ce prevăd, ce fac concurența locală și cea internațională, pe ce bază și în ce direcție se îndreaptă cercetările lor. Aici se trece, cel mai adesea pe nesimțite, de la căutarea de informații perfect normală, morală și legală, la cea indirectă și mai puțin morală.

Orice întreprindere care nu face un minim de efort în acest sens va fi iremediabil sortită să dea faliment, spun cei mai

mulți industriași de dincolo de Atlantic. Numeroși sînt cei care împing cercetările dincolo de limitele buneicuvîințe, dacă nu chiar și de cele ale legilor. În fapt, din momentul în care o întreprindere își organizează propriul serviciu de cercetare a pieței, se poate considera că ea este pe calea ce va duce, mai devreme sau mai tîrziu, la spionajul industrial.

Dar, dacă o informație utilă privind un concurent reprezintă un avans în eterna luptă împotriva timpului, tot atît de adevărat este și faptul că orice informație obținută de către un concurent face ca propriul efort în acest sens să fie o inutilitate. Astfel că de la cercetarea pieței se trece relativ ușor la organizarea apărării propriilor date secrete. În S.U.A., în Japonia și acum și în Europa, majoritatea întreprinderilor mari dispun de două servicii bine distincte : unul de cercetare și altul de apărare. În fruntea fiecăruia dintre aceste servicii trebuie să se găsească oameni competenți, cu experiență în munca de informații sau contrainformații, poate chiar în amîndouă.

Așa cum am mai amintit deja, nu există nici o legislație care să permită să se lupte cu eficacitate împotriva spionajului industrial. Dacă este necinstit și ilegal să-ți însușești un portofel găsit pe șosea, este numai necinstit, dar nu și ilegal să-ți însușești o informație confidențială pe care ai auzit-o la telefon sau ai găsit-o într-un coș de hirtii. Dintre toate delictelor, spionajul industrial este cel mai greu de definit. Chiar și acolo unde există o oarecare reglementare legislativă, de multe ori se nasc discuții asupra încadrării juridice a prejudiciului adus.

În unele țări se află în stare embrionară organizarea de apărări colective. În Japonia, țară prin excelență agresoare sub aspectul spionajului industrial, „Institutul de apărare națională”, iar în S.U.A. „American Society for Industrial Security” grupează în jurul lor majoritatea întreprinderilor importante, conștiente de pericolele care le pîndesc. Aceste organisme sînt așezate și primesc ajutor din partea guvernului. De asemenea, în S.U.A., Departamentul Comerțului și F.B.I. trimit lunar la

mai mult de cincizeci de mii de întreprinderi cite o notă confidențială asupra spionajului industrial.

Le fel, în Franța, Direcția supravegherii teritoriului nu o dată a intervenit direct în prevenirea diverselor operații de mare anvergură care vizau ansamblul industriei franceze.

Așa cum există specialiști în organizarea producției, tot așa există și specialiști în munca de informații și contrainformații, care pot sta la dispoziția unor întreprinderi ce au nevoie de ei. Acești experți, care nu trebuie confundați cu polițiștii sau detectivii particulari, sînt singurii capabili să lupte eficace împotriva oricărei tentative de spionaj industrial, să pareze răul, să astupe o eventuală breșă și să organizeze sau să reorganizeze un serviciu de apărare în interiorul întreprinderii.

Prin ce diferă munca lor de cea a unui polițist? La această întrebare, John Ellen, expert în contraspionaj industrial, răspunde:

„Dacă poliția caută o minge de tenis despre care știe că se află într-un cîmp de joc, ea va angrena mulți polițiști, va înconjura locul respectiv și toată lumea va căuta. Dacă un expert în contraspionaj caută o minge de tenis despre care știe că se află într-un cîmp de joc, el se va strădui să descopere mai înainte cine a fabricat-o, cui i-a fost vîndută și cine a avut interes s-o arunce.

Poliția va regăsi mingea, aceasta este sarcina ei. Expertul în contraspionaj, care lucrează singur, știe de ce a fost pierdută sau aruncată mingea și, dacă ne gîndim bine, acest lucru întreprinde înainte de toate”.

CUPRINSUL

	Pag.
— Introducere	3
— Mică istorie a spionajului industrial	5
— Cum acționează spionul industrial?	15
— Cine sînt spionii industriali?	31
— Apărare și contraspionaj în diferite țări	45
— Securitatea și știința apărării întreprinderilor	53
I. Ce să apărăm? Cum?	55
II. Principiile de bază ale apărării	56
III. Organizarea apărării	70
A. Apărarea statică	71
B. Apărarea activă sau contraspionajul	84
C. Apărarea exterioară	92
D. Produsul nou și sistemul de apărare a lui	100
— Viitorul	103

Responsabil de carte : cpt. ALEXANDRU
HASNAȘ ; Redactor literar : cpt. VASILE
GHEORGHE ; Corector : a.c. RADU STOIAN
Dat la cules : 18.06.1971. Bun de tipar : 09.07.1971.

Tipărit în 1500 de exemplare, din care 1400
pe hârtie semivelină și 100 de exemplare pe
hârtie velină, format 16/61 X 86.
Lucrarea conține 108 pagini.

Într-o eră ca a noastră, de creativitate accelerată, când produsele noi se învechesc în câteva luni, riscând chiar să nu mai fie noi înainte de punerea lor în vânzare, securitatea tinde din ce în ce mai mult să devină un factor important al strategiei economice".